

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT POLİTİKALARI VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN GÜNCEL
KÜLTÜR-SANAT POLİTİKASI
VE
OPERA SANATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem HIZARCI

121147201

Danışman Öğretim Üyesi:

Prof. Dr. Simten Gündeş

İstanbul, Ocak 2015

TÜRKİYE’NİN GÜNCEL KÜLTÜR-SANAT POLİTİKASI ve OPERA SANATI

İstanbul, OCAK 2015

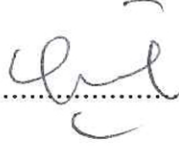
Bu çalışmadaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak elde edip sunacağımı, çalışmada bana ait olmayan tüm veri ve sonuçların kaynağını göstereceğimi beyan ederim.

Çiğdem HIZARCI

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

04.03.2015 tarihinde tezinin savunmasını yapan Çiğdem HIZARCI'ya ait "Türkiye'nin Güncel Kültür-Sanat Politikası ve Opera Sanatı" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Anasanat Dalı, Sanat Politikaları ve İşletmeciliği Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Gül BATUŞ
(Başkan)

Prof. Dr. Simten GÜNDEŞ
(Üye)
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Seher ER
(Üye)

ÖNSÖZ

Öncelikle Sanat Politikaları ve İşletmeciliği bölümünü kurarak bu çalışmayı mümkün kıldığı; ayrıca bilgi, tecrübe, güler yüz ve anlayışı ile yüksek lisans eğitimim boyunca bana yol göstererek kendimi geliştirmeme olanak sağladığı için Sayın Hocam Prof. Dr. Simten Gündeş'e,

Çalışmamada kullanmış olduğum tedariki zor kaynakları sağlayarak benden desteğini esirgemeyen sevgili Sahaf Emin Nedret İşli ve eşi Öznel Akdik İşli'ye,

Tezimi yetiştirmemde emeği geçen ve otuz yıllı aşkın tecrübeleriyle çalışmama ışık tutan dostlarım değerli opera sanatçısı Niyazi Ölmez ve eşi Gülgün Ölmez'e

Tezimin hazırlanması sırasında beni cesaretlendiren ve benden maddi, manevi hiçbir desteği esirgemeyen Seran Küçük ve Ertuğrul Küçük'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmayı, yetenekleriyle bizi kendilerine hayran bırakarak sanatlarıyla geçmiş ve geleceği daha aydınlık kılan tüm opera sanatçılarına ithaf ederim.

ÇİĞDEM HIZARCI

ABSTRACT

One of the most important social heritages, culture is the cumulative component of humans' interpretation and elucidation processes of life. Transference of cultural accumulation is the sine qua non of its existence. In modern societies, governments have a leading role in the conveyance of culture. Universal Declaration of Human Rights Article 27's advocating individuals' free participation to social cultural life of the community, enjoying the arts and sharing in scientific advancement; concurrently, makes cultural support and investment a governmental duty. The first formal answer to the question of how governments should officiate this duty initially inquired in UNESCO meetings and those meetings rendered the concept of *cultural politics*.

Countries have been striving to develop political and economic policies regarding cultural investment since it is deemed as the indispensable part of growth. In this regard, this study aims to analyse current cultural politics of Turkey through not only government, development and national programmes but also local authorities' cultural management. TÜSAK, the latest proposal of Ministry of Culture and Tourism, with its effects on State Opera Ballet General Directorate and member artists are examined. In the final part of the analysis a new model for opera institution is offered.

Key words: Culture, Cultural Politics, Culture Management of Local Governments, TUSAK, State Opera and Ballet

ÖZET

Toplumsal mirasların en önemlilerinden kültür insanın yaşamı anlama ve anlamlandırma süreçlerinin kümülatif bir parçasıdır. Kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılması varlığının başat koşuludur. Modern toplumsal sistemlerde devlet bu aktarımın gerçekleştirilmesinden sorumlu bir aktördür. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 27. Maddesinin her bireyin kültüre ulaşma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişime katkı sağlama ve faydalanma hakkını temel haklardan biri olarak savunması aynı zamanda kültürün aktararak çoğaltılması ve desteklenmesi devletin görevi haline getirmektedir. Devletin bu ödevi nasıl yerine getireceği, getirmesi gerektiği sorusunun cevabı uluslararası platformda resmi olarak ilk 1950lerin sonlarına doğru UNESCO toplantılarında tartışılmaya başlandı ve bu tartışmalar *kültür politikası* kavramını doğurdu.

Kültür politikası kavramı kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak görülmeye başlandığından beri ülkelerin bu yönde çeşitli siyasi ve ekonomik politikalar geliştirdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı ülkemizin yakın zamanlı hükümet ve ulusal programlar ile kalkınma planlarında kültür politikası haritasını çıkarmak, yerel yönetimlerin kültür yönetimini incelemek, Kültür ve Turizm Bakanlığının en güncel kültür politikası çalışması Türkiye Sanat Kurumu Yasa Tasarısını (TÜSAK), tasarının Devlet Opera Balesi kurumu ve sanatçılara etkilerini çalışmaktır. İncelemenin sonunda yeni bir opera kurumu için geliştirilen model sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültür Politikası, Yerel Yönetimlerin Kültür Yönetimi, TÜSAK, Devlet Opera Balesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Kültür Kavramı.....	3
1.2. Kültür Politikası Kavramı.....	5
2. TÜRKİYE’NİN GÜNCEL KÜLTÜR SANAT POLİTİKASI.....	16
2.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarihçe ve Yapısı.....	18
2.2. Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür.....	21
2.2.1.61. Hükümet Programı.....	22
2.2.2.62. Hükümet Programı.....	26
2.3. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Planlarında Kültür.....	32
2.3.1. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Programı.....	35
2.3.2. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Programı.....	38
2.4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı.....	46
3. YEREL İDARELERİN KÜLTÜR YÖNETİMİ VE İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ.....	48
3.1. Büyükşehir Belediyeleri.....	48
3.2. İl Özel İdareleri.....	53
3.3. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri.....	55

4. TÜRKİYE SANAT KURUMUNA DAİR KANUN TASARISI ve DEVLET OPERA BALESİ YENİ ÖRGÜT MODELİ ÖNERİSİ.....	57
4.1. Türkiye’de Opera Sanatı.....	57
4.1.1. Cumhuriyet Öncesi Opera.....	57
4.1.2. Cumhuriyet Dönemi Opera.....	59
4.2. Türkiye Sanat Kurumu Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı.....	64
4.3. Devlet Opera ve Balesi Yeni Örgüt Modeli Önerisi.....	73
4.3.1. Özerklik.....	74
4.3.2. Yaratıcı Rekabet.....	77
4.3.3. Yerel Kültür Politikaları.....	79
5. SONUÇ.....	81
6. KAYNAKLAR.....	84

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
DOBGM:	Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü
DPT :	Devlet Planlama Teşkilatı
İBB:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İHEB:	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
İSEDAK:	İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
MEB :	Milli Eğitim Bakanlığı
ÖİK:	Özle İhtisas Kurulu
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSAK:	Türkiye Sanat Kurulu
TÜBİTAK:	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO :	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLolar

- Tablo 3.1.** Türkiye’de Kurum Türüne Göre Kültürel ve Bilimsel Faaliyetlere Katılımcı Sayısı Oranları, 2005-2009
- Tablo 3.2.** İBB Kültür Hizmetleri Yönetimi Harcama Tutarlarının Faaliyet Türüne Göre Dağılımı
- Tablo 3.3.** İstanbul İl Özel İdaresi 2013 Yılı Kültür Hizmetleri Proje Yatırım Oranları
- Tablo 4.1.** Türkiye’nin Altı İl Müdürlüğündeki Opera Sanatçıları Dağılımı
- Tablo 5.** Kültürel ve bilimsel faaliyetlerin ücretli olup olmama durumuna göre katılımcı sayısı, 2005-2009

ŞEKİLLER

- Şekil 2.1.** Kùltür ve Turizm Bakanlığı Merkez Teşkilatı
- Şekil 4.1.** TÜSAK Proje Önerileri Değerlendirme Süreci Aşamaları
- Şekil 3.** Devlet Opera ve Balesi Örgüt Modeli Yeni Yaklaşımlar
- Şekil 4.** Opera Sanatçıları Ek Performans Ücret Formülü

GİRİŞ

“Kültür güzeldir, ama çok iş çıkarır” Karl Valentin.

Sanat, din, dil, ırk farkı gözetmeksizin insanların ayrımsız bir şekilde buluşacağı ortak yaşam alanlarından biridir. Tüm kolektif kimliklerin bir araya gelebileceği özgürlük ve yaratı alanıdır. Hayatı ve insanı anlama, anlamlandırma olanağı sağlar. İnsanın kendini özgürce ifade etme, duygularını açığa vurma ihtiyacının ürünüdür. Bu ihtiyacın tezahürü güney Fransa'nın Dordogne sırtlarındaki Lascaoux mağarasının 17 bin yıllık çizimlerinde görülür. İnsanlık var olduğu sürece sanata ve sanatçıya olan gereksinim sürecektir. Sanatçı, herkesin duyduğunu, herkesin gördüğünü, herkesin hissettiğini, herkesin düşündüğünü; farklı şekilde duyan, farklı şekilde gören, farklı şekilde hisseden, farklı şekilde düşünen, farklı şekilde yorumlayan, farklı şekilde yansıtan; duyulmayı duyan, görülmeyeni gören, olmayı bulandır. Sanatçı “insan olmak” bilincini en üst düzeyde tutan, kendini aşan kişidir. İçinde bulunduğu dönemi etkileyen ve bu dönemden etkilenen yaratıcı kişidir. Şüphesiz ki, kültür evreninin lider aktörü sanatçıdır. Sanatsal yetenek kültür hayatının en önemli bileşenidir.

Geçtiğimiz yüz yılda bilgi teknolojisinin daha düşük maliyetli ve ulaşılabilir olması büyük küçük tüm toplumların uluslar arası iletişim olanaklarını tamamen değiştirmiştir. Bu etkinin çokça hissedildiği Türkiye sosyo-politik bir değişim içindedir. Türkiye zengin tarihi ve mirasıyla son derece etkileyici ve kompleks bir ülkedir. Türklerin kendini nasıl tanımladığını ve dışarıdan nasıl görüldüklerini belirleyen, ortak inançlar ve düşünceleri şekillendiren bu dönüşümde doğal olarak kültür en önemli özelliklerden biridir. Kültürel alan tanımını içinde birbirinden çok farklı

ve aralarında çapraşık ilişkiler bulunan kavramlar vardır. Bu kavramlara ek olarak sosyal, siyasi, iktisadi faktörler de kültür alanını etkilemektedir.

Kültürü yaratan ve yansıtan faktörlerden birinin sanat olduğu düşünüldüğünde ülkemizin kültür politikasının da yukarda bahsi geçen değişimden etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda kültürün tanımı ve kültür politikası kavramının tarihsel gelişimi incelendikten sonra, Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı tarihçe ve yapısı ardından Yerel İdarelerin kültür yönetimi ele alınacak, İstanbul İline ait bazı veriler incelenecektir. Elimizde resmi kültür politikası belgesi olmadığı için, Türkiye'nin güncel kültür-sanat politikası 61. ve 62. Hükümet Politikası, 9. Kalkınma Planı, 10. Kalkınma Planı, kültür-sanat politikaları açısından bağlayıcılığı bulunan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Uluslar arası ekonomi ve politikada büyük değişimler geçiren ülkemiz kültür sanat politikaları açısından da kendine yeni hedefler belirlemiştir. 2015-2016 yasama yılında onanması beklenen TÜSAK kanun taslağı ülkemizin ürettiği en yakın zamanlı ve kapsayıcı kültür-sanat politikası kanun taslağıdır.

Bu çalışmada, meclisten yakın zamanda geçmesi beklenen TÜSAK kanun tasarısını, kurulacak yeni kurum ve değiştirilecek kararnamelerin Devlet Opera ve Balesi'nin işleyişini, mevcut kamu sanatçıları, ileride istihdam edilecek sanatçıları ve bu sanatı nasıl etkileyeceği detaylandırılacaktır. Cumhuriyet döneminden bu yana alanda gerçekleştirilen kamusal ve sivil faaliyetlerin dayandığı kültür politikası, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü'nün dünü bugünü ve geleceği, kurum sanatçılarının ülkemizdeki konumu bu araştırmanın konusudur. Tasarının meydana getireceği olumsuzluklar çeşitli kamu ve sivil toplum platformlarında dile getirilmeye çalışıldıysa da henüz akademik yazın boyutunda bir inceleme yapılmamış ve onaylanmasına karşı çıkılan bu taslağın yerine bir model önerilmemiştir. Çalışma literatürdeki bu boşluğu

doldurmayı hedeflemektedir. Bu incelemeyle Türkiye sanat yaşamını tamamen yeni bir boyuta getirecek olan kanunun Devlet Opera ve Balesine olumsuz etkilerinin tespit edilmesine ek olarak yerel kültür politikaları geliştirme tecrübesi olan yerel idareler incelenerek doğacak sorunlara belediyeler üzerinden çözüm getirmek istenmektedir. Çalışmanın son bölümünde kültür politikaları ilkeleri doğrultusunda, bölgesel gelişmeye katkı sağlayacağı düşünülen, yerel kültür politikaları uygulamasına olanak veren, yerel yönetimleri güçlendirecek yenilikçi, edimsel bir Opera sanatı kurumsal örgütlenme modeli önerilecektir.

1.1. Kültür Kavramı

Kültür kullanıldığı her bağlamla birlikte kendine pek çok yeni anlamlar katan bir sözcük olduğu için bütün anlamlarını kapsayan tek bir tanımını birkaç cümleyle değil paragraflarla yapmak bile neredeyse imkansızdır. En genel anlamıyla kültür, insanoğlunun tarihi/toplumsal süreç içinde ürettiği dil, duygu, düşünce, inanç, sanat, yaşam biçimi, değer yargıları gibi maddi manevi olguların tümünü kapsayan bir bütündür. Tarımda, bilimde, tıpta, arkeolojide, medyada, sosyolojide değişik tanımlarıyla karşı karşıya geleceğimiz kültürün tanımı pek çok felsefeci ve düşünür tarafından batı düşünme geleneğinde yer etmiş ruhun işlenmesi ruhun kültürü anlamındaki *cultura animi* kavramı çerçevesinde yapılır. Türkiye kültür politikaları üzerine bir inceleme olan bu çalışmada kültür olgusuna bu pencereden bakılmaktadır. Bozkur Güvenç'in (2002:54) Mudrock'tan aktardığı gibi kültür:

İçgüdüsel ya da kalıtımsal değil, her bireyin doğduktan sonra, yaşayarak kazandığı, öğrendiği bilgi, davranış ve alışkanlıklardır. Kültür, biyolojik (yaşamsal) ve onlardan doğan toplumsal ihtiyaçları karşılayıcı, yani işlevseldir. Kültürel kurumlar ve ilkeler; başarısı denenmiş çözüm yollarıdır. Doyum (tatmin), alışkanlıkları destekler ve

pekiştirir; doyumsuzluk ise değişim ve boşluklara yol açar. Süreklilik, doyumun, doyumsuzluktan biraz daha fazla oluşuna bağlanabilir.

Kültürün çok farklı anlam ve tanımlarının olması, kapsamının bir hayli geniş olması özelliklerinin de yazın alanının da aynı oranda çeşitlenmesine yol açmıştır. Yılmaz (2009: 23) literatürde yaptığı derinlikli çalışmalar sonucu özetlediği bu çalışmada benimsenen kültürün üç temel özelliği ve ilkeleri şunlardır:

1. *Kültür toplumsaldır:* Kültür toplumsal sistemin ürünüdür. Hayvanların kültüründen bahsedemeyişimizin sebebi onların akıl yerine içgüdü ile oluşturdukları “topluluk” biçimde yaşamalarıdır. Oysa insanlar sosyal örgütlenmeler içinde geliştirdikleri ilişkiler, kurum ve kuruluşlar sayesinde kültür üretirler.
2. *Kültür süreklidir ve birikimseldir:* Kültür tarihsel birikim ve süreçlerin sonucudur. Kültürler bir sonraki nesillere birikerek aktarılacak şekilde süreklilik arz ederler. İnsanlar değişir çünkü kültür eski nesillerden yeni nesillere zaman içinde kaçınılmaz olarak yenilenecek şekilde değişir.
3. *Kültür etkileşimli bir süreçtir:* Dünyadaki toplumsal düzenin tekdüze olmayışı kültürlerin birbirleriyle iletişim içinde olmasını dolayısıyla birbirlerinden etkilemelerini kaçınılmaz kılar. Tüm kültürler çevresindeki diğer kültür evrenlerinden etkilenir ve onları etkiler. Bu tarihi ve coğrafi etkileşim uluslararası düzeyde olabileceği gibi çok daha mikro düzeyde (semt/mahalle gibi) olabilir.

Kültürün bünyesinde barındırdığı tüm özelliklerini üç maddeyle özetlemek kuşkusuz ki yeterli değildir. Öte yandan, yukarıda bahsi geçen maddelerin başatlığı ve kapsayıcılığı önemli bir noktadır.

1.2. Kültür Politikası Kavramı

Eski Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu başkanı ve büyükelçi Marc Pierin kültürü “*olgun bir demokrasiye giden yolda bir diğer bulvar*” olarak tanımlar. (Ada, 2009:98)

Kültür Politikaları kavramı pek çoğuna siyaset kavramını çağrıştırırsa da aslında aktif siyasetten bildiğimiz manalarından uzakta, demokrasiye ulaşmamızı sağlayan araçlardan biri olduğu unutulmamalıdır. Bugünün dünyasına baktığımızda bu duruşun haklı nedenlerini görürüz. Günümüzde siyaset, uyumu sağlamaktan çok kutuplaşma yaratmaktadır. Türkiye’de çeşitli yaşam tercihlerinin aynı anda var olabilmesi için düzenlemeler yapılması bir kenara, bu konuda karşılıklı bir diyalog ortamının meydana getirilmesinde bile büyük zorluklar yaşanmaktadır. Birçok AB ülkesini etkisi altına alan yabancı düşmanlığı ve popülizm de duruma örnektir. Kültür politikaları bu tür antidemokratik atmosferlerin aydınlatılmasında idarecilerin öncelikle başvurduğu siyasi ve ekonomik politikalar kadar hayatidir.

Kültürün tanımını gereği kültür politikaları, sivil toplumdaki bağımsız düşünülemez: sanatsal yaratıma, ifade özgürlüğüne, çoğulculuğa, girişimciliğe gereksinim duyar. Kültürel politikalar sadece siyasi ve ekonomik çıkarlar göz önünde bulundurularak tepeden inmei bir yaklaşımla ynlendirilemezler. Politikalar belirlenirken benimsenmesi gereken bu tutum kültür politikası kavramının dayandırıldığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) 27. Maddesindeki kültür hakkından doğmaktadır.

Rene Maheu (1905-1975) kültür politikası kavramının yaratıcısıdır. Fransa’nın en prestijli yüksekokulu Ecole Normale Superieure’den mezundur. Jean Paul Sartre ile okul arkadaşıdır. Onun ortaya çıkardığı kavram ilk olarak 1960’lı yıllarda kendisinin de Genel Müdürlüğünü yürüttüğü UNESCO toplantılarında kullanılmaya başlanmıştır. Maheu’nun kavramını temellendirdiği İHEB Madde 27:

“Herkes toplumun kültürel yaşamına özgürce katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.”

Maheu nasıl ki her insanın sağlık, eğitim, barınma, çalışma hakkı varsa temel hak olarak kültür hakkının da olduğunu dile getirmiştir. Bu haktan yararlanılabilmesi için bazı araçların sağlanması gerektiğini savunmuştur. Bu araçların neler olduğu ve nasıl sağlanacağı sorusunun cevabı kültür politikalarıdır.

Maheu’ya göre kültür politikalarının her şeyden önde gelen görevi bu olanakların insanlara sunulmasıdır. Kültür hakkının sadece seçkin bir zümrenin, zengin elit kesimin ya da entelektüel kesimin tek elinde olmaması herkesin erişimine açık olması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Uluslararası platformda kültüre getirilen bu yeni yaklaşıma göre devletin kültür hakkının kullanılmasında asli görevleri vardır. Devlet herkesin kültürden faydalanmasını sağlayarak onu demokratikleştirmek sorumluluğundadır. Bu da bir devlet politikası sorunudur.

1960’larda oluşturulmaya başlanan günümüz dünyasındaki yaygın aydınlanmacı kültür politikaları yaklaşımının aksine yakın geçmişte kültür politikası denince akla Nazi Almanyası, Mussolini’nin Faşist İtalyası, Sovyetler Birliği ve Çin’deki müdahaleci, diktacı, yönlendirici uygulamalar geliyordu. Fakat, UNESCO kültür politikaları kavramının tarihi gelişiminde belirleyici ve yenilikçi bir rol oynadı. İlk olarak 1967 yılında Monaco’da, ertesi yıl Budapeşte’de kültür kavramı üzerine konuşmaların yapıldığı toplantılar düzenlendi. Aynı yıl Genel Konferans toplandı ve kültür politikalarının Çalışma Programı’na eklenmesine karar verildi. Karar gereği 1969’da Paris’te ve Dakar’da gerçekleştirilen uzman toplantıları yapıldı ve “Kültür Politikaları” adlı araştırma yayınlandı. 57 ülkeyi kapsayan bir anket sonucu Venedik’te 24 Ağustos-2 Eylül 1970 tarihinde hükümetler arası kültür konferansı yapıldı.

88 devletin iştirakiyle toplanan Venedik konferansının 6nemi k6lt6r politikalarının ilk kez uluslararası bir konferansın g6ndemini oluşturmasıdır. Bu konferansta T6rkiye'nin temsilciliğini Bedrettin Tuncel yapmıştır.

K6lt6r politikalarında devletin stratejisinin sanata ve sanatçıya y6n vermek değil aksine, k6lt6r6 ve k6lt6rel varlıkları korumak, sanatsal anlatının 6zg6rce ifade edilmesine olanak sağlamak olduğu belirtildi. Kamusal g6çler k6lt6rel çeşitliliğe zarar vermeden desteklemeli, 6rg6tlenmelerini ve gelişmelerini sağlamalı g6r6ř6 dile getirildi. Konferansta alınan 24 6nemli karardan bazıları şunlardır (elik, 2011:103) :

- Devlet, yaratıcı-sanatçıların yeteneklerinin geliştirilmesinde ve uygulanmasında katkı sağlamalıdır (Karar 5)
- Devlet yaratıcı-sanatçıların yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olmalıdır (Karar 5)
- 6ęretim 6yelerinin eğitiminde ve s6rekli eğitimde sanat ve k6lt6re yer ayrılmalıdır (Karar 6 ve 7)
- Geniş kitlelerin yaratıcı k6lt6re katılımını sağlamak için devlet sivil toplum 6rg6tleriyle sıkı bir işbirliği kurmalıdır (Karar 12)
- K6lt6rel amaçlı vakıfların kurulup gelişmeleri için devlet yasal 6nlemler almalıdır.
- Devlet ulusal b6tenin yeterli bir oranını k6lt6rel gelişmelere ayırmalıdır.
- Devlet yaratıcı-sanatçıların anlatım 6zg6rl6ę6ne hiç engel olmadan filmlerde ve TV programlarında eğitici ve ahlaksal ilkelere saygı g6sterilmesini isteyebilir.

UNESCO Venedik Konferansı'nın ardından 19-28 Haziran 1972 tarihinde Helsinki'de Avrupa K6lt6r Konferansı d6zenledi. Konferansa T6rkiye'den k6lt6rden sorumlu devlet bakanı İsmail Arara, B6y6keli Hamit Batu, Prof. Bedrettin Tuncel ve

Ömer Ersun katılmıştır. Konferansta alınan 32 karardan bazıları şöyledir (Topuz, 1998a: 13) :

- Kültür kavramının geliştirilmesi yalnız kültür haklarının tanınması demek değildir, bu hakların kullanılması kültür politikalarıyla sağlanır.
- Devlet bütün halkın bu haklardan yararlanabilmesi için gerekli kültür politikalarını oluşturur.
- Kültürel gelişme genel anlamda gelişmenin tamamlayıcı bir bölümü değil, ilerlemenin hedefidir.
- Devlet tüm toplumun tinsel düzeyini yükseltmek, hümanist değerleri güçlendirmek ve kültürlere demokratik bir içerik kazandırabilmek için yeni önlemler almalıdır.
- Devlet kültür hakkının güven altına alınmasını, ulusal ve evrensel kültür hazinelerine hiçbir ayırım yapılmadan herkesin ulaşabilmesini sağlamalıdır.

Helsinki konferansının ardından sırasıyla gerçekleşen konferanslar.

- Asya Kültür Politika Konferansı, Jakarta, 1973.
- Afrika Kültür Politikaları Konferansı Accra, 1975.
- Latin Amerika Kültür Konferansı, Bogota, 1978.
- Arap Ülkeleri Kültür Politikaları Konferansı, Bağdat, 1981

Asya, Afrika, Latin Amerika ve Arap ülkelerinde gerçekleştirilen bölgesel toplantılardan sonra 26 Temmuz - 6 Ağustos 1982 tarihinde Meksika'da Kültür Politikaları Dünya Konferansı düzenlendi. Prof. Suat Sinanoğlu, Kemal Gökçe, Özdem Sanberk, Ercüment Kuran, Prof. Mehmet Gönübol, Uğurtan Akıncı ve Necip İnceler Türkiye'nin temsil grubudur. 126 devlet, 14 hükümetler arası örgüt, 62 sivil toplum örgütü, 11 vakıftan 360 temsilcinin yer aldığı toplantının bir hayli tartışmalı bir

konferans olduğu bir çok kaynakta belirtmektedir. Konferansın sonuç bildirgesi bir öncekilere oranla oldukça yoğundur.

Meksika konferansında kültürün tüm yaşam şekillerini, temel hak ve özgürlükleri, değer sistemlerini, gelenek ve inançları da içerdii belirtilmiştir. Sonuç bildirgesinde kültürel kimlik, kalkınmanın kültürel boyutu, kültür ve demokrasi, kültürel miras, sanatsal ve entelektüel yaratım ve sanat eğitim, kültür - eğitim - bilim - iletişim bağı, kültürel etkinliklerin planlanması, yürütülmesi ve fonlanması, evrensel kültürel işbirliği konularında kabul edilen toplam 180 karardan bazıları (Topuz, 1998b: 23)

- İnsan gelişmenin kaynağı ve amacıdır.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 27. maddesi herkesin toplumun kültür hayatına özgürce katılma, sanatsal ve bilimsel faaliyetlerden yararlanma hakkı olduğunu söyler. Devletler bu hedefe ulaşmak için adımlar atmalıdırlar).
- Kültürün çiçek açması insanların bağımsızlığından ve kişisel özgürlükten ayrılamaz. Düşünce ve ifade özgürlüğü sanatsal ve entelektüel yaratıcılık için elzemdir.
- Kültür hakiki gelişme için gereklidir. Toplum kültürel aktivitelerin planlanması, idaresi ve finansmanı ile ilgili temel adımları atmalıdır.

UNESCO'nun Meksika toplantısından sonra dokuz yıl bu konferanslara ara vermesi kültür politikalarının tartışılması ve beklentili politikaların belirlenmesinin yalnızca Türkiye açısından değil dünya açısından da uygulama zorlu olduğunun göstergesidir. Ancak UNESCO bu konudaki hassasiyetini ve kararlılığını 1993'te Perez de Cuellar'ın başkanlığında Kültür ve Gelişme Evrensel Komisyonu adında bir kurul oluşturarak devam ettirmiştir. "Yaratıcı Çeşitliliğimiz" başlığı altında bir rapor

yayınlayan komisyon endüstriyel tüketim mantığının kültür alanında sebep olduğu gerginlik, küreselleşmenin meydana çıkardığı yeni problemler, teknolojik gelişmelerin alana kattığı yeni boyut gibi konuların değerlendirilmesini salık verdi. Raporun önerileri doğrultusunda UNESCO Gelişme için Kültür Politikaları Hükümetlerarası Konferansı (Stockholm, 30 Mart – 2 Nisan 1998) verdi. Türkiye konferansa İstemihan Talay'ın başkanlık ettiği 21 kişilik bir heyetle katıldı. Konferansa 149 ülkeden 2500 temsilci gelmiştir. Katılımcılar sadece devlet mensupları değil aynı zamanda sivil inisiyatiften aydın, sanatçı, medya çalışanları ve akademisyenlerden oluşmaktaydı. Sonuç bildirgesindeki en önemli maddeler ve eylem planındaki 5 temel hedef (Topuz, 2006: 32-33)

- Sürekli gelişmeyle kültür evrimi birbirinden ayrılamaz.
- İnsan gelişmesinin başlıca amaçlarından biri bireyin, sosyal ve kültürel evrimidir.
- Kültürel yaşama ulaşma ve katılım her toplulukta bireylerin vazgeçilmez hakkıdır.
- Kültürler arasında diyalog, dünyamızda kültürlerin ve politikaların en önemli hedeflerinden biridir. Barış içinde bir arada yaşamının vazgeçilmez koşulu budur.
- Kültürde yaratıcılık insanın ilerlemesinin kaynağıdır. Kültürel çeşitlilikte insanlığın hazinesidir ve gelişmenin vazgeçilmez öğelerinden biridir.
- Yeni eğilimler ve özellikle küreselleşme kültürler arasında daha sıkı bağların ve karşılıklı ilişkilerin kurulmasını sağlayabilir ama bu olgu yaratıcı çeşitliliğe ve kültürel çoğulculuğa da zarar verebilir.

- Kültürle gelişme arasında uyum, kültürel kimliklere saygı, çeşitliliğe karşı hoşgörü, toprak b t nl Ğine ve ulusal egemenliğe saygı sürekli ve doğru barıŐın zorunlu koŐullarındandır.
- Kültürlerin dünya düzeyinde yayımı karŐısında yerel ve bölgesel kültürlerin tehdit altında kalması öteki kültürlerin gelişme dinamiğini etkilememelidir.
- Bütün kişiler ve topluluklar yaratıcı olma yeteneğini ellerinde bulundurmalıdır.
- Enformasyon toplumuna geçilmesi ve herkesin enformasyon ve iletişim tekniklerinden yararlanması kültür politikasının en büyük ilkesini oluşturur.
- Kültür politikaları her biçimde yaratıcılığa destek olmalıdır.
- Kültür politikaları ulusun birlik içinde çoğulcu bir toplum olmasına yönelmelidir.
- Kültür politikaları hiç ayırım yapılmaksızın sosyal bütünleŐmeyi amaçlamalıdır.
- Kültür politikalarında kadınlı erkeğin eŐitliĐine saygı duyulmalıdır.
- Yerel, ulusal, bölgesel ve evrensel düzeyde kültür politikalarının oluŐturulması düşünülmelidir.
- İletişimin, enflasyonunu ve kültürlerarası anlayışın uyum içinde olacağı bir dünyanın kuruluşu amaçlanmalıdır.
- Bütün kültür politikaları kültürel yaşamda yaratıcılığı, kültür varlığını ve kültür yayımını korumaya yönelik olmalıdır.

Konferansta belirlenen  ye devletlere yönelik beş maddelik eylem planı Őoyledir:

- Kültür politikası gelişme stratejisinin anahtarlarından biri olmalı. Yaratıcılığı ve kültürel yaşama katılımı kolaylaŐtırmalı.
- Malvarlığını korumak ve değerlendirmek için saptanacak ve uygulanacak politikalar güçlendirilmeli ve kültür endüstrileri geliştirilmeli.

- Enformasyon toplumu içinde kültür ve dil çeşitliliği desteklenmeli. Radyonun, televizyonun, basının ve sanal medyanın yerel, bölgesel ve ulusal dillerin, ulusal kültür varlığının, kültür çeşitliliğinin, kültür kimliklerinin gelişmesine yardımcı olunmalı.
- Kamusal medyada yazı işlerinin bağımsızlığı güven altına alınmalı, kamusal radyo ve televizyonlara ulaşım kolaylaştırılmalı, topluluk gruplarına, dile dayalı gruplara ve başka azınlık gruplarına yerel düzeyde ayrılacak yer şiddete başvurulmasını önlemek amacıyla geliştirilmeli, medyada çoğulculuk ve anlatım özgürlüğü ulusal düzeyde desteklenmeli.
- Kültürel gelişmeye daha çok insan ve para kaynağı ayrılmalı.

Emre Kongar (2006:37) UNESCO bakış açısına paralel bir şekilde “kalkınma” stratejilerinin tartışmasız bir biçimde kültürel politikaları kapsamı gerektiğini ifade eder. Toplumun beklenen refah düzeyine getirilmesi sadece ekonomik büyüme ile değil ancak “toplumsal ve kültürel” gelişmeyle aynı zamanda gerçekleştirilirse mümkündür der.

Dünyada kabul görmüş egemen bakış açısının aksine gelişmiş kapitalist ülkelerin ekonomist yaklaşımlarının da o ülkelerde kültür politikaları geliştirilmesinde etkili olduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde kültüre verilen destek devlet tarafından bir ekonomik yatırım olarak görülür. Kültür programlarının yarattığı iktisadi ve eğitsel değerden söz edilir. Storm (2003:249) New York işgücünün kültür sektöründeki istihdam oranının % 2 olduğunu, kültürün iş alanları yaratan bir endüstri olarak kabul edildiğini, festival, bienal, sergi, müze ziyaretlerinin mali getirisi olan etkinlikler olarak görüldüğünü vurgular. Amerikan işgücü içindeki temel fikri hak endüstrilerinin payı 2000 yılında 5.380.40 bin dolar ve 11.325.700 işçi ile Amerika’daki toplam istihdamın %8,49’udur.

EUROSTAT 2011 Kültür İstatistikleri Envanterine göre Avrupalıların %77'si kültürün kendileri için önemli olduğunu belirtmişlerdir. İngiltere'deki istihdamın % 2,1'i; Avrupa Birliği - 27 seviyesinde genel istihdamın %1,7'sinin kültürel sektörlerde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin listedeki 33 ülke arasında %0,4'lk oranla sonuncu geldiği görülmektedir. Gene aynı belgede Avrupa Birliği genelinde 1,9 trilyon avroluk kültür ürünleri ihracatı yapıldığı belirtilmiştir. İngiltere'nin 2009 da yaptığı ihracatın %2,5'nu kültür ürünleri ihracatı oluşturmaktadır. Sanat ve koleksiyon eserleri ile antikaların ihracat hacmi 1.748 milyon avrodur. Avrupa Birliği'nin genelinde bu rakam 3.047 milyon avrodur.

Avrupa'da kültür politikalarını şekillendiren tarihi diğer önemli belgeler 1975 yılında AGİT tarafından imzalanan Helsinki Sonuç Bildirgesi ve Kopenhag Belgeleridir.

Avrupalılar için "Avrupalılık" bilinci ve aidiyet duygusunun temel yapı taşı kültürdür. Amerika'da kültürün ekonomik yanının altı çizildiği kadar Avrupa'da tarihsel ve ortak değerler, benzer değerlere sahip bir topluma ait olma, zgven, tolerans, demokrasi, çokluluk, sosyal katılım gibi boyutlarıyla da ele alınır.

Avrupa Birliği'nin kültür alanında en etkin birimlerinden biri Avrupa Konseyi'dir. 1949 yılında Avrupa Kültür Merkezi'ni ertesı yıl Avrupa Kültür Vakfını kurmuştur. 1998 yılında Avrupa Kültür Konvansiyonu hazırlanmış ve 44 devlet tarafından kabul edilmesi sağlanmıştır. Kuruluşundan bu yana 150'yi aşkın konvansiyon hazırlanmıştır. Kültür alanında nitelikli elemanların yetişmesi için eğitim programları sürdüren Konsey Avrupa kültürleri arasında belirli konularda arabuluculuk görevini de yerine getirmektedir. Fakat konseyin yayınlanmış bir kültür politikası modeli yoktur.

Kültür, 1992 yılında kabul edilen kurucu anlaşmanın da içeriğine dahil edilerek Avrupa Birliği için koruyup desteklenmesi gereken bir konu haline getirilmiştir. Antlaşmada üye ülkelerden, toplumların arasında diyalogun gelişmesi ve dayanışmanın ilerletilebilmesi için kültür ve geleneklere saygı talep edilmiştir. Topluluğu kuran Amsterdam Antlaşması'nın ilkeler bölümünün üçüncü maddesinde Topluluğun kültürün geliştirilmesi için gerekli faaliyetleri düzenlemekle yükümlü olduğu ve 151. Maddesinde Topluluğun kültür konusundaki yetkileri ifade edilmiştir.

1990 yılında Avrupa Platformu adıyla meydana getirilen ve 1991 yılında Kaleidoscope Programı'na dönüştürülen girişim Avrupa Birliği'nin kültürün desteklenmesi ve gözetilmesi hedefiyle yaptığı ilk etkinliktir. Bu programı kapsamında 1995 yılına kadar sayısı yüzlerle ifade edilen proje desteklenmiştir. 2000 yılına kadar üç temel kültür programı hayata geçirilmiştir:

1. Yaratıcı sanatsal ve kültürel eserlerin ortaya çıkarılması ve çalışma ortaklıklarının geliştirilmesini amaçlayan 719/1996/EC sayılı kararla oluşturulan Kaleidoscope Programı
2. Okuma alışkanlığı, kitaplar, yayım, ve çeviri konularına yönelik politikalar öne süren 2085/1997/EC sayılı kararla oluşturulan Ariane Programı
3. Avrupa'nın önem verdiği kültürel mirasın kayıt altına alınması, ulaşılabilirliği ve faydalanılması için gerekli sistemlerin kurulmasını hedefleyen 2228/1997/EC sayılı kararla oluşturulan Raphael Programı.

Avrupa'da yaşayan hakların ortak kültür mecrasının korunup geliştirilmesi amacıyla 2000 - 2006 yılları arasında yürürlükte olan Kültür 2000 programının başlıca hedefleri şunlardır (Yılmaz, 2009: 42)

- Kültürel iletişimin ve Avrupa hakları kültür - tarihine ilişkin ortak bilgilerin geliştirilmesi,
- Genç ve toplumsal olarak dezavantajlı gruplar ile kültürel farklılık konularına özel bir önem atfedilerek kültürel eserlerin meydana getirilmesine ivme kazandırılması, kültürün ulus ötesi alanda yaygınlaştırılması, eserlerin dolaşımının desteklenmesi,
- Kültürel farklılığın öne çıkarılması, yeni kültürel ifade şekillerinin geliştirilmesi,
- Avrupa açısından önem taşıyan ortak kültür mirasının Avrupa düzeyinde paylaşımı ve öne çıkarılması, teknik bilgilerin yaygınlaştırılması,
- Sosyo-ekonomik kalkınma sürecinde kültürün rolünün göz önünde tutulmasının sağlanması,
- Kültürler arası iletişimin ve Avrupa kültürü ile Avrupalı olmayan kültür arasında karşılıklı değişimin geliştirilmesi,
- Kültürün ekonomik bir etken toplumsal bütünleşme ve vatandaşlık bilincinin oluşması aracı olarak açık bir biçimde tanınması.
- Olabildiğince çok vatandaşın Avrupa Birliği'nde kültüre erişim ve katılımının sağlanması.

Özetle bu bölümde yapılmaya çalışılan durum tespitinden görüleceği gibi AB gibi gelişmiş topluluklarda kültür alanında geliştirilen politikaların temelini konuyu sürdürülebilir kalkınma/ilerlemenin bir etmeni olarak ele almaları ve uzun vadeli sonuçlar doğuracak stratejik planlamalar yapma eğilimleri oluşturmaktadır. Bir sonraki bölümde kültür politikalarının ülkemizdeki konumu incelenecektir.

1. TÜRKİYE’NİN GÜNCEL KÜLTÜR SANAT POLİTİKASI

Türkiye’nin son dönem kültür sanat politikalarını gözden geçirmeden önce kısaca tarihinden bahsetmek gereklidir.

Cumhuriyet Dönemi kültür politikaları Türkiye’yi her ne kadar Osmanlının kültürel yapısından farklı bir yöne doğru götürmek istese de, bu birikimden ayrı düşünülmesi tarihsel ve sosyolojik açıdan mümkün değildir. Batılılaşma hareketleri olarak nitelendirilen III. Selim ve II. Mahmut Islahatları, Tanzimat, I. Ve II. Meşrutiyet dönemlerindeki reformlar Cumhuriyet dönemi reformlarına zemin hazırlamış ve hatta günümüze kadar gelen etkileri olmuştur. Cumhuriyet dönemi kültür politikaları genellikle beş ana dönemde incelenir:

1. Atatürk dönemi (1923-1938)
2. İnönü Dönemi (1938-1950)
3. Menderes Dönemi (1950-1960)
4. Planlı Dönem (1960-1980)
5. 1980 sonrası dönem (1980-)

Atatürk dönemi (1923-1938) kültür politikalarına yön veren temel unsur tabii ki Cumhuriyet felsefesi ve temel ilkeleridir. “Cumhuriyetin temeli kültürdür” tanımını yapan Atatürk yaptığı “kültür devrim”ini *milliyetçilik, çağdaşlaşma, laiklik, bağımsızlık* kodları üzerine inşa etmiştir. Dönemin kültür politikası her anlamda daha uygar ve aydın bir Türk toplumu yaratma ülküsü doğrultusunda hayata geçirilmiştir, bu bakımdan kültürün toplumun dönüşümü ve Cumhuriyetin kalkınması için hareket noktası olarak kabul edildiği, devletçi ve yönlendirici politika izlendiği bir gerçektir.

İnönü dönemi (1938-1950) kültür politikalarıyla ilgili göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsur altı yıl boyunca süren İkinci Dünya Savaşı

sürecinde biçimlendirildikleridir. Atatürk dönemi devrimleri daha da genişletilmeye çalışılmıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in damgasını vurduğu politikalar hümanizm, aydınlanma, batı düşünce formlarını doğu felsefesinde yoğurma ilkelerine dayanıyordu. Devlet tiyatroları ve konservatuarının, köy enstitülerinin kurulması, Milli Kütüphane kurma çabalarını başlaması dönemin önemli katkılarıdır.

1950-1960 yılları arasını kapsayan Menderes döneminde benimsenen kültür politikaları diğer dönemlere göre daha liberal olarak tanımlanabilir. Kendinden önceki iki döneme oranla daha az müdahaleci ve verimli olduğu söylenebilir. Menderes dönemindeki tüm politikaları etkileyen iktisadi kalkınma gayesi kültürel politikaların önüne geçmiştir. Devletin bu alandaki sorumluluğunun daha aza indirgenmesindeki nedenlerden bir diğeri de hükümetin anlayışına göre kültürel taleplerin devletin yönlendirici rolü olmadan halktan gelmesi gerektiğidir.

Planlı dönem (1960- 1980) kültür politikaları diğer dönemlerde olduğu gibi ekonomik, toplumsal ve siyasi koşulların belirlediği şekilde biçimlenmiştir. 1960 ve 1980 arasındaki sürece planlı dönem adının verilmesinin sebebi 30 Eylül 1960 tarihinde Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) kurulmasıdır. Görevi ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin belirlenmesi ve iktisadi politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonunda hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmaktır.

1960 askeri darbesi, 1961 anayasası, DPT kurulması ve beş yıllık kalkınma planlarının hazırlanmaya başlaması, siyasi karışıklıklar, 1971 askeri darbesi dönemi şekillendiren önemli olaylardır. TÜBİTAK'ın ve Kültür Bakanlığının kurulması dönemin kültür politikaları açısından önemli gelişmeleridir.

1980 ve sonrasındaki on yıl Türkiye yakın tarihindeki en çalkantılı dönemlerden biridir. 12 Eylül 1980 sonrası darbesi ile başlayan ve devamında 1982 anayasası ile devam eden askeri rejimin izleri günümüzü halen şekillendirmekte ve tartışılmaktadır.

Bu dönemde gerçekleşen iki önemli kültür faaliyeti 1982 ve 1989 yıllarında düzenlenen 1. ve 2. Kültür Şuralarıdır. Dönemin egemen depolitizasyon ve faşizan seviyelere çıkan “Atatürkçülük” kültür politikası şura komisyon ve kararlarına olabildiğince yansıtılmış ve kültür şuralarından beklenecek olan özgürlükçü, kültürel çeşitliliğe saygılı, çağdaş ulusal kültür politikaları üretilememiştir.

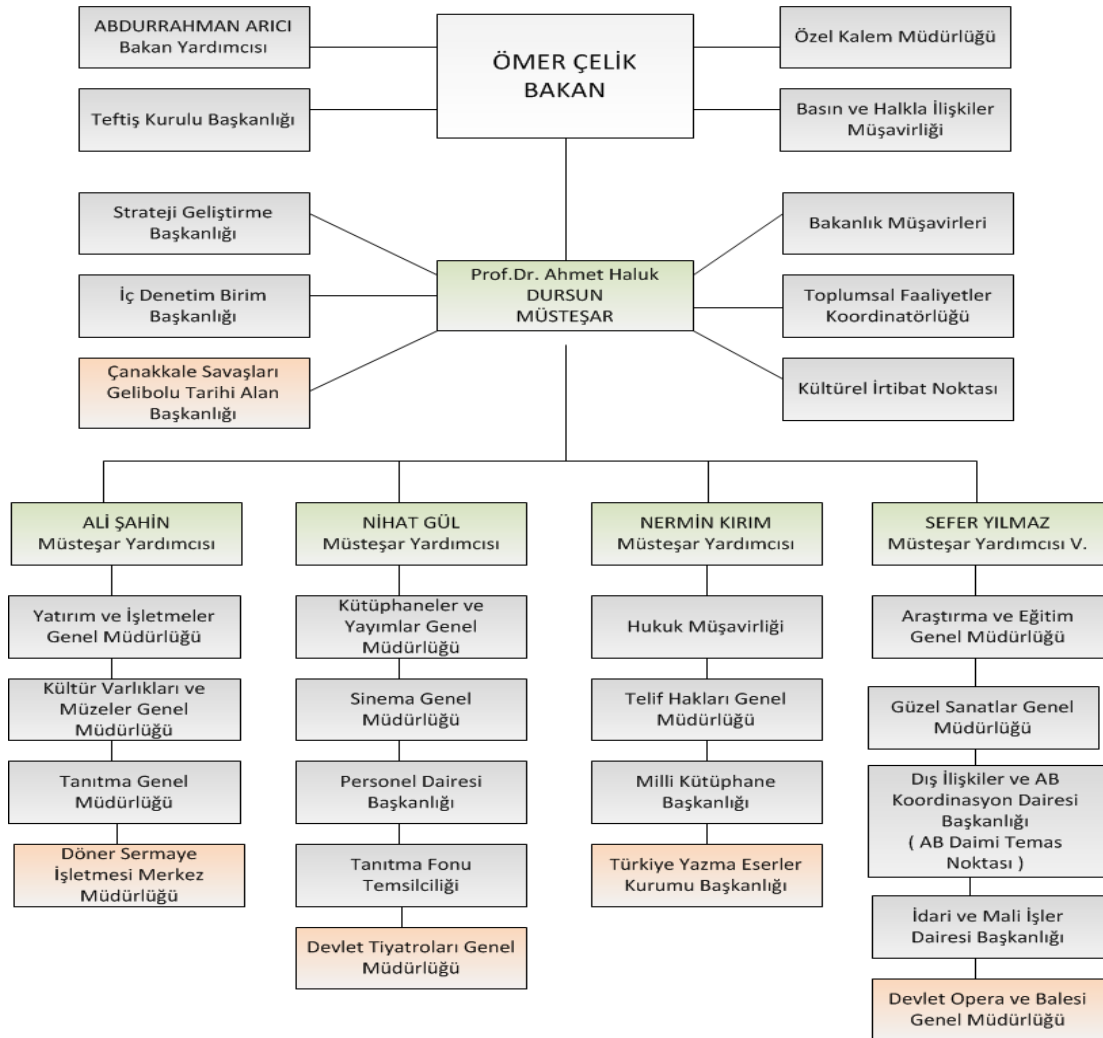
Bu dönemin devamı olan günümüz Türkiye’sinin kültür politikaları alanındaki en temel kurumu bir sonraki bölümde bahsedilecek olan Kültür ve Turizm Bakanlığıdır.

2.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarihçe ve Yapısı

Türkiye Cumhuriyetinin ilk dönemlerinde kültür hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 1965 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kültür Müsteşarlığı kurulmuş ve kültür hizmetleri bu müsteşarlık tarafından yürütülmüştür. 14 Temmuz 1971 tarihinde ilk Kültür Bakanlığı kurulmuş ve Talat Sait Halman ilk kültür Bakanı olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı müsteşarlıklar Bakanlığa bağlanmıştır. Ancak, aynı yıl yönetime geçen askeri darbe sonrası Kültür Bakanlığı kapatılarak birimleri tekrar Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. 1972 yılında tekrar Başbakanlığa bağlı bir müsteşarlık haline getirilmiştir. İki yıl sonra yeniden kurulan Kültür Bakanlığı beş yıl sonra tekrar Milli Eğitim Bakanlığı ile birleştirilmiş ve aynı yıl içerisinde hükümetin meclisten güven oyu alması üzerine bir kez daha Bakanlık statüsüne getirilmiştir. Beş yıl bu statüyle hizmet verdikten sonra 1982’de Kültür ve Turizm bakanlıkları birleştirilmiş, 1989 yılında tekrar ayrılmışlardır. 16.04.2003 tarihli 4848 sayılı yasa ile Kültür ve Turizm Bakanlıkları son kez yeniden birleştirilmişlerdir.

Tarihçeye baktığımızda Türkiye kültür politikalarından birinci derece sorumlu makamın kısa sürelerde hatta bazen aynı yıl içerisinde köklü değişikliklere maruz bırakıldığını görmekteyiz. Halen yaşadığımız kültür politikası belirleme ve uygulama güçlüklerine ışık tutan bir durumdur. Devletin kültüre yaklaşımının ciddiyet ve sorumlulukla içerip içermediği sorusuna neden olmaktadır. Statüsü bu kadar sık ve kolay değiştirilen bir Bakanlığın sürdürülebilir, kalıcı politikalar üretmesi doğal olarak beklenemez.

Aşağıdaki şemada Kültür ve Turizm Müdürlüğünün merkez teşkilatı verilmiştir.

Şekil 2.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yönetim şeması

Kaynak : Kültür ve Turizm Bakanlığı <http://www.kultur.gov.tr/TR,22962/merkez-teskilati.html>

Bakanlığın kuruluş amacı ilgili kanunda “*kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihi ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, yurdun turizme elverişli bütün imkanlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, turizmin geliştirilmesi, pazarlanması, teşvik ve desteklenmesi için gerekli önlemleri almak, kültür ve turizm konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak*” olarak belirlenmiştir.

Bakanlığın görev ve sorumlulukları aynı kanunda şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Milli, manevi, tarihi, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle milli bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak.
- b) Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak. Yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan veya kamu personelini desteklemek için kurulan dernekler ve aynı amaçlarla Türk Medeni Kanununa göre kurulan vakıflar dışındaki asıl amacı kültür, sanat, turizm ve tanıtım faaliyeti olan dernek ve vakıflar ile özel tiyatrolar tarafından gerçekleştirilecek projelere nakdi yardımda bulunmak,
- c) Tarihi ve kültürel varlıkları korumak,
- d) Turizmi, milli ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkanlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,

- e) Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek,
- f) Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,
- g) Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkan ve araçlardan faydalanarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmek,
- h) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

2.2. Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür

Bir ülkenin iktidardaki siyasi partileri ülkeyi yönetme konusundaki yaklaşımlarını, önceliklerini, hedeflerini ve prensiplerini kısaca yönetim politikalarını ‘‘Hükümet Programı’’ biçiminde düzenleyerek vatandaşlara bildirirler. Bu programlar devletin idaresi ve toplumsal hayatın her alanını içermek zorunda oldukları için ulusal politika belgesi olarak kabul edilirler. İktidarları boyunca gerçekleştirmek istedikleri eylemleri ve ilkelerini program kanalıyla kamuya açıklayan hükümetler bir nevi halka söz vermiş olurlar. Mecliste milletvekilleri tarafından oylanarak kabul edildikleri için hükümet politikaları resmi kültür politikalarının incelenmesi için kaynak oluşturmaktadır. Hükümet programları sadece ilkesel çerçeveleri çizmekle kalmaz, uygulama, yönetme, koordine etme konularında detaylı bilgiler sağlamakla yükümlüdürler. Çalışmanın sınırları ve incelemenin sonucu üretilmek istenen yeni opera sanatı örgüt modeli dolayısıyla bu bölümde iktidara gelmiş son iki hükümet olan 61. ve 62. Hükümet Programı değerlendirilmeye alınacaktır.

2.2.1. 61. Hükümet Programı

12 Haziran 2011 yerel seçimleriyle Cumhuriyetimizin 61'inci Adalet Kalkınma Partisinin 4'üncü hükümetini kuran Recep Tayyip Erdoğan'ın 13 Temmuz 2011 tarihinde Meclise sunduğu Hükümet Programının ana başlıkları Avrupa Birliği, Yeni Anayasa, İleri Demokrasi, Güvenlik, Yönetim Reformu, İstihdam, Çalışma Hayatı, Eğitim ve Sosyal politikalar bölümleridir. Kültür-sanat politikası bağımsız bir ana başlık altında ele alınmamıştır ancak programda devletin sorumluluğuna giren diğer başlıklardaki anlatılarda geçen kültür sanat politikası ile ilgili ifadeler şöyledir:

- Amacımız bu dönem sona erdiğinde çok daha güçlü, müreffeh ve özgür bir Türkiye'ye ulaşmak; ekonomisi, bilim ve teknolojisi, siyaseti, sosyal ve kültürel politikaları ile her alanda dünyadaki saygınlığını ve etkinliğini daha da artırmış bir ülke olmaktır. Bunlar, halkımızın bizlerden beklentisi ve omuzlarımıza yüklediği mukaddes bir emanettir.
- Kürt meselesinin çözümü için önceki dönemlerimizde ileri adımlar attık. Olağanüstü halin kaldırılmasından, Kürtçenin serbestçe kullanımına ve öğrenimine; ekonomik kalkınmadan sosyal ve kültürel alandaki reformlara kadar çok geniş bir alanda tarihi reformlar gerçekleştirdik. Kardeşliğimizi daha da pekiştirecek bu reformlara kararlı bir şekilde devam edeceğiz.
- Biz aynı tarihi, acıyı, sevinci paylaşan bir milletin çocuklarıyız. Bu nedenle, bu topraklarda ayrılıkçılığın tarihsel, sosyolojik ve kültürel hiçbir temeli, zemini yoktur. Bizim çözüm politikamızın odağında İNSAN vardır.
- 2002 yılında, 396 bin olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli yatak sayısı, 2010 yılında 610 bine; 115 olan Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi sayısı ise 222'ye ulaşmıştır.
- Eğitim hizmetlerini kapsamlı bir yaklaşımla ele alıp, çocuklarımızın barınma, spor ve kültürel faaliyetlerine yönelik altyapı hizmetlerini de güçlendirdik.

- Kültür, toplumsal kimliğimizin en önemli unsurudur. Bu bağlamda, temel hedefimiz medeniyet, kültür ve sanat değerlerimizi muhafaza eden, yeniden üreten ve gelecek nesillere aktaran, evrensel kültüre katkıda bulunan, kültürel farklılıkları zenginlik olarak gören, herkesin kültür ve sanat faaliyetlerine katkıda bulunduğu ve erişebildiği bir toplumsal yapıyı oluşturmaktır.
- Sadece lke sınırlarımız içindeki değil, dünyanın çeşitli coğrafyalarındaki mimari mirasımızın da restorasyonunu yapmaktayız. Ortak tarihi ve kültürel zenginlikleri paylaştığımız coğrafya başta olmak üzere bütün dünyada sürdürdüğümüz onarım, yenileme ve inşa faaliyetlerimiz artarak devam edecektir.
- Önümüzdeki dönemde arkeolojik, doğal, kentsel ve tarihi SİT niteliği taşıyan alanlar ile kültür ve tabiat varlığı niteliği taşıyan yapı ve anıtların tespit ve tescil çalışmalarına devam edilecek, envanterler dijital ortama aktarılacak ve kamuoyu ile paylaşılacaktır.
- Şehirlerimizin kültürel kimliklerinin geliştirilmesi ve vatandaşlarımızın kültürel ihtiyaçlarının dünya standartlarının üzerine çıkarılabilmesi için finansal destek sağlanacak, özellikle kadınlara, çocuklara, gençlere, yaşlılara, engellilere yönelik kurumsal düzenlemeler ve altyapı destekleri artırılacaktır.
- Türk kültür, sanat ve edebiyatının ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtılması çalışmalarına devam edilecektir. E-kitap çalışmaları kapsamında Türk edebiyatının klasik kaynakları elektronik ortamda yayınlanacaktır.
- Tarihi eserlerimizin restorasyonuna devam edilecek, kültürel mirasımızın korunması için gerekli teknik elemanların yetiştirilmesi sağlanacaktır.
- Büyük Őehirlerimizde Milli Müze Kompleksleri kurulacak, depolarda sergilenmemiş eser kalmayacaktır.
- Özel sanat kurumlarına, sanat ve kültür ile ilgilenen STK'lara verilen destekler artarak devam edecektir.

- Tarihimizin önemli şahsiyetleri, olayları, masal kahramanları ve kültürel zenginlik unsurlarımız belgesel, dizi ve çizgi filmlere dönüştürülecektir.
- Başta komşularımız, Türk Cumhuriyetleri, akraba topluluklar olmak üzere, ortak tarih ve kültürü paylaştığımız bütün ülkelerle kültürel ilişkilerimizi derinleştirecek ve bütün uluslararası kuruluşlarda ortak hareket etmemizi sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir. Bu doğrultuda UNESCO Türkiye Milli Komisyonu öncülüğünde bütün Türk Cumhuriyetlerinin, UNESCO Milli Komisyonlarını bir araya getiren düzenli bir işbirliği mekanizmasını hayata geçirdik. Önümüzdeki dönemde bu işbirliğini komşularımız ve bölge ülkelerini de kapsayacak biçimde geliştireceğiz.
- Uzun yıllardır göç, gecekondulaşma, çarpık yapılaşma, kaynak yetersizliği, hukuki sorunlar nedeniyle büyük sıkıntılar yaşayan kentlerimizi "yaşanabilir" ve "marka" şehirler haline getirmek en önemli önceliklerimizden biri olmaya devam etmektedir. Diğer taraftan; tabiat, kültür ve tarih değerlerimizi korumayı ve geliştirmeyi de sürdürülebilir kalkınma ve yaşam kalitesini yükseltme bakımından vazgeçilmez görüyoruz.
- Hükümetimiz şehirlerimizi sosyal, kültürel, teknik ve ekonomik boyutlarıyla bir bütün olarak değerlendirmektedir.
- İSEDAK Türkiye'nin İslam dünyasına dönük en önemli iktisadi ve ticari projesidir. Sayın Cumhurbaşkanımızın daimi başkanı oldukları ve 27 yıldır ortak din ve kültüre sahip olan ülkeleri kesintisiz bir araya getiren İSEDAK İslam coğrafyasında refahın artmasına yönelik önemli çalışmalar yapmaktadır. Önümüzdeki dönemde ülkemizin ev sahipliğini yaptığı İSEDAK'ı güçlendirerek, bu ülkeler arasında kalkınma alanında bilgi ve tecrübelerin paylaşıldığı ve anlayış birliğinin oluşmasına hizmet eden bir yapıya kavuşturmak üzere çalışmalarımıza hız vereceğiz.
- Ak Parti siyasetinin merkezinde insana hizmet anlayışı vardır. Ekonomiden demokrasiye, sosyal politikalardan dış politikaya kadar bütün politikalarımızın

eksenini insani değerler ve insanın ihtiyaçları oluşturur. Her alanda insanın onurunu ve doğuştan sahip olduğu haklarını esas aldık.

Hükümet programında dile getirilen bu son maddedeki ifade temel insan hakları ve devletin görev anlayışı açısından çok mühim olmakla beraber, UNESCO kültür politikaları raporunda kabul edildiği üzere “kültüre erişim temel insan hakkıdır” anlayışının programa hiçbir şekilde yansımadağı görülmemektedir. İnsanın temel ihtiyaçları gözetilerek hazırlandığı söylenen programda kültürün temel ihtiyaç ve hak olduğu ve bunu sağlamanın devletin ödevlerinden biri olduğu bilinciyle geliştirilen bir politika, yatırım ya da destek planlamasından bahsedilmemiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığında yaşanan gelişimlerden bahsedilirken sadece yatak sayısındaki artışa değinilmiş olması bile hükümetin kültüre ve sanata bakışını özetleyecek niteliktedir.

şehir kültürü, kentsel yaşamın geliştirilmesi, kentsel dönüşüm ile plansız göç ve şehirleşmenin yarattığı sorunlardan kurtulma vurgusu ve Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yönetim politikasının mülki idarelerin güçlendirilmesi olduğu doğru bir tespittir ancak bu dönüşümün kültürel ve sanatsal yönünün planlanmadığı, yerel düzeyde sorumlu kurumların, kişilerin belirlenip kentsel dönüşüm planları dahilinde hükümet planına yansımadağı bir gerçektir.

Kültür kavramı genelde olduğu gibi bu hükümet programı içeriğinde de ülkenin tanıtımını sağlayan dolayısıyla turizmin alt gelir kaynaklarından biri veyahut gelecek nesilleri yetiştirirken okullarda verilecek eğitimin gözeteyeceği bir unsur olarak ele alınmıştır. Kültürün sosyal rolü toplumsal birlikteliği sağlaması, bu coğrafyada yaşayan farklı kültürel kimliklerin ortak üst bir şemsiye altında toplaması anlayışı üzerinden güvenlik unsuru olarak görüldüğünü gösteren ifadelere de yer verilmiştir. Hükümetler kültür konusunu kendi başına ele alınması gereken, kendilerini de bu konuyla alakalı birinci dereceden sorumlu politika belirleyiciler rolünde görmemektedirler. 61.

Hükümet programında kültür politikalarına ayrılmış somut hiçbir program bulunamamıştır. Sanat kelimesi toplamda beş, sanatçı kelimesi hiç kullanılmamıştır. Bir sonraki bölümde incelenecek 62. Hükümet programı da özdeş bir anlayış ve içeriğe sahiptir. Bu anlayışın birebir yansıması olan Kalkınma Planlarında da aynı durum söz konusu olduğu için planlara getirilen eleştiriler bu bölümün ortak sonuç bölümünde detaylı olarak belirtilecektir.

2.2.2. 62. Hükümet Programı

Ahmet Davutoğlu Başkanlığında kurulan 62. Hükümetin Programı 1 Eylül 2014 tarihinde Meclise sunulmuştur. 62. Hükümet Programı ile devletin ekonomide, siyasette, sosyal yaşamda, dış politikada ve elbette ki kültür-sanat hayatında hangi rolü benimseyeceğini açıkça görebilir. Açıklanan programla hükümet kültürü nasıl ele aldığını, hangi yaklaşımlarla uygulamaya geçeceğini, kültür politikalarını değerlendirme şeklini ortaya koymaktadır. Bu sebeple, bir hükümet programında sahne sanatlarına ilişkin politikaların planlanması, en azından terimsel ve kavramsal olarak söz edilmesi beklenir.

61. Hükümet Programına kıyasla, metin kendi içinde bölümlendirilerek görece daha organize bir bütün sunulduğu söylenebilir. 62. Hükümet Programı alt başlıkları içerik kısmında verilmeyen beş ana bölümden oluşmaktadır: *İleri Demokrasi, İnsani Kalkınma, Yaşanabilir Mekanlar ve Çevre, Güçlü Ekonomi, Öncü Ülke.*

Hükümet programlarındaki basamaklıp gelişim, büyüme, sosyal refah, demokratikleşme, toplumun tüm kesimlerine kucak açma, eğitime, spora, bilime ve kültür-sanata önem verme, iktisadi teşebbüslerini arttırıp gelir adaleti sağlama, yaşlıları ve gençleri koruma vurgularının yanı sıra bu hükümetin yol haritasını belirleyen ve her fırsatta altı çizilen kültür politikalarına ait bir diğer nokta 2023 hedefleri ve metinde 64

kez geçen Yeni Türkiye olgusu olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimelerle yazılmış yeniden inşa edildiği iddia edilen Yeni Türkiye programında kültüre ilişkin genel ifadeler şunlardır:

- Şimdi büyük ve yeni bir kültürel uyanışın arifesindeyiz. Bu yeni kültürel uyanış, bütün insanlığa evrensel bir medeniyet çağrısıdır. Bu bakımdan, içselleştirici ve bütünleştirici kültürü egemen kılacağız.
- Uzun tarihi ve kültürel tecrübemiz, milletimizin temel değerleri, Cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi ve demokratik dönüşüm sürecimiz Yeni Türkiye'nin temel parametrelerini oluşturmaktadır. 21. yüzyılın evrensel standart ve normları ile birleştiğinde bu temel parametreler çeşitli alanlarda atmamız gereken ilave adımları ve yapılacak ileri reformları büyük oranda ifade etmektedir.
- Yeni Türkiye, eğitimden kültüre, enerjiden ulaşıma, sağlıktan çevreye her alanda artık dünyaya yeni aşamalar, yeni standartlar getiren bir ülke olacaktır.
- Yeni Türkiye, finansta, sağlıkta, eğitimde, kültürde dünyanın en önemli cazibe merkezlerinden biri olacaktır.

Beş ana bölümden ikincisi *İnsani Kalkınma* başlığı altında açıklanan kültür politikaları şunlardır.

- Partimizin isminde yer alan kalkınma kavramı asla sadece büyüme, fiziki gelişme ve ekonomi alanı ile sınırlı değildir. İnsan çok boyutlu bir varlık olduğuna göre, insani kalkınma anlayışı da çok boyutlu ve nitelikli olmak zorundadır.
- Uluslararası ölçümlerin sınırlarının daha ötesinde, ülke olarak kalkınmada temel aldığımız iki ana unsur coğrafyamız ve insanımızdır. Tarihi ve kültürel

birikimimizi ve medeniyet havzamızı da içeren bu iki unsurun 21. Yüzyıl şartlarında yeniden ve güçlü bir şekilde ortaya çıkması AK Parti iktidarları ile mümkün olabilmıştır.

- Ulusal öncelikler ile yerel farklılıklar barıştırılarak kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması temel ilke olmaya devam edecek, merkezi yönetim tarafından yürütülmesi zorunlu olmayan hizmetler yerel yönetimlere devredilecektir. Yerel tercihler dikkate alınarak sağlık, eğitim, kültür, sosyal yardımlaşma, turizm, çevre köy hizmetleri, tarım, hayvancılık, imar ve ulaşım hizmetlerinde yerel yönetimlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik çabalarımız devam edecektir.
- Uluslararası ölçümlerin sınırlarının daha ötesinde, ülke olarak kalkınmada temel aldığımız iki ana unsur coğrafyamız ve insanımızdır. Tarihi ve kültürel birikimimizi ve medeniyet havzamızı da içeren bu iki unsurun 21. Yüzyıl şartlarında yeniden ve güçlü bir şekilde ortaya çıkması AK Parti iktidarları ile mümkün olabilmıştır.
- Yeni Türkiye'nin yeni nesilleri, bölgesinde ve küresel düzeyde aktif bir ülkenin sahipleri ve en değerli varlıkları olacaklardır. Modern dünyaya her bakımdan açık olan bu nesil, aynı zamanda medeniyet havzasına, geçmişine, milli değerlerine yabancı kalmayacaktır. Sahip olduğu değerleri sürekli güncelleyecek ve evrensel standartlarda dünyaya sunacak bu nesiller, küresel kültürün tüketicisi değil, paydaşı ve aktif tarafları olacaktır. Bu noktada, kamu politikaları kadar sivil toplumun, medyanın, akademik dünyanın ve kültür-sanat ortamlarının da katkısı önemlidir.
- Toplumun bütün kesimleri için eşit fırsatlar sunduk, temel hakları koruyarak kültürel çeşitliliğe önem verdik. Demokratik, bütünleştirici, sağlıklı, güvenli ve adil bir toplum yapılanmasını teşvik eden politika ve yaklaşımları hayata

geçirdik, sosyal hakkaniyetin ve sosyal içermenin sağlanması için çok önemli mesafeler kat ettik.

Programın içeriğinde araştırmanın konusu olan Türkiye kültür politikalarına dair en kapsamlı ve detaylı içeriğin bulunması beklenen bölümü Medeniyet ve Kültür başlığı altındaki ifadeler şöyledir:

- Kültür, toplumsal kimliğimizin en önemli unsurudur. Sadece insan hayatına etki eden değil, insanı inşa eden bir alandır. Kültür, bizi birbirimize olduğu kadar, geçmişimizi bugüne ve bugünümüzü de geleceğe bağlayan en önemli bağıdır.
- Tarihi ve kültürel mirasımızı korumak, bizi biz yapan, bizi başkalarından ayıran, bize has özelliklerimizi ve güzelliklerimizi bizden sonraki nesillere aktarmak için çok önem verdiğimiz bir meseledir.
- Medeniyetimizin temel kaynakları olan; yazma ve basma eserlerimizin dijitalleştirilmesi işlemi yoğunlaştırılarak kataloglama çalışmalarına hız kazandırılmıştır. Yurtdışına kaçırılan 4157 eserimizi ülkemize getirdik. Kültürel varlıklarımızı korumak için önemli destekler sağladık. Bu bağlamda ortaya çıkarılan kültür varlıklarının restorasyon çalışmalarına ayrılan ödenekler artırılmıştır. Müzeciliğimizi geliştirdik.
- Kültür alanında yaptıklarımızın üstüne yenilerini ekleyecek, başlattığımız çalışmaları kararlılıkla uygulayacağız. 2023 yolunda, geleneğimizden güç alarak, yeni bir uygarlığın inşasına başlayacağız. Toplumda var olan bütün kültürel dinamiklere eşit bir yaklaşım benimseyeceğiz. Devlet, bütün kültürel kimliklere demokratik bir perspektifle yaklaşacaktır.
- 2023 hedefimiz, devletin, sivil toplumun kültürel çalışma ve gelişimine destek sağlaması, aynı zamanda kültürel faaliyetlerin toplumsal birliği güçlendirmek

ve yeni bir uygarlık sentezi oluşturmak yönünde rol oynamasına öncelik vermektir.

- Önemli sosyal gayelere hizmet eden vakıfları sadece çok önemli bir kültür mirası olarak değil, aynı zamanda sivil toplumun kendini örgütlediği çoğulcu, demokratik bir yapı olarak telakki ediyoruz. Bu anlayış ile vakıf mirasımızı korumalı, yaşatmalı ve yeniden üretmeliyiz.
- Kültürel çeşitlilik ve zenginliğimizin korunup geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması; kültür ve sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılarak toplumun tüm kesimlerinin bu faaliyetlere katılımı; kültürel ve sanatsal değerlerimizi muhafaza edip yeniden üretmek suretiyle evrensel kültüre katkıda bulunmak ve milli kültür ve ortak değerler etrafında toplumsal bütünlüğün ve dayanışmanın güçlendirilmesi temel hedefimizdir.
- Yurtiçi ve yurtdışındaki kültür mirasımızı, toplumun kültür, tarih ve estetik bilincini geliştirecek, kültür turizmine katkı sağlayacak ve afet riskini dikkate alacak şekilde korumaya devam edeceğiz.
- İktidarımız süresince kültürü, devletin yanı sıra bütün milletimizin bir ortak faaliyet alanı olarak gördük ve özel kültürel oluşum ve faaliyetlere büyük destekler verdik. Bundan sonra da bu alandaki destekler artarak devam edecek, destek mekanizmaları geliştirilecek görsel, işitsel ve sahne sanatları başta olmak üzere tüm kültür sanat faaliyetlerinin gelişiminde ve sunumunda mahalli idarelerin, özel ve sivil girişimlerin rolü artırılacaktır.
- Çocuklarımızın ve gençlerimizin temel sanatsal becerileri haiz olmalarının ve okuma faaliyetinin bir kültür olarak yaygınlaşmasının toplumun kültürel gelişimi açısından önemi inkar edilemez. Bunun farkında olarak hükümetimiz okuma zevki ve kültürünün yaygınlaştırılması, çocukların erken yaşlarda kültür ve sanat eğitimi almalarını sağlayacak tedbirleri almaya devam edecektir.

- Tarihimizin önemli şahsiyetleri, olayları, masal kahramanları ve kültürel zenginlik unsurlarımızı belgesel, dizi ve çizgi filmlere dönüştürülecek, Türk sinemasının dünyada tanınan bir marka haline gelmesini sağlayacak yapımları yaygınlaştırılacağız.

62. Hükümetin programındaki diğer ana başlık *Yaşanabilir Mekanlar ve Çevre* başlığı altında kültür politikaları ifadeleri:

- Şehirlerde kamu arazilerinin imarlı yapılaşma, ekonomik kalkınma, ortak sosyo-kültürel fayda temelinde daha aktif kullanımını sağlayacağız.
- Her şehrimiz ekonomisiyle, kültürüyle, tarihi mirasıyla, el sanatlarıyla, tarımıyla, turizmiyle ülkeyle entegre olacak ve ismini duyuracaktır.
- Uzun yıllardır göç, gecekondulaşma, çarpık yapılaşma, kaynak yetersizliği, hukuki sorunlar nedeniyle büyük sıkıntılar yaşayan kentlerimizi “yaşanabilir” ve “marka” şehirler haline getirmek en önemli önceliklerimizden biri olmaya devam edecektir. Her bir şehrimiz için uzun vadeli vizyonlar belirlenmesi ve şehirlerimizin ekonomisiyle, kültürüyle, tarihi mirasıyla, turizmiyle, tarımıyla ülkenin kalkınmasına hizmet etmesine ve ismini duyurmasına önem vermekteyiz. Diğer taraftan; şehirlerimizin değerlerini ve kaynaklarını korumayı ve geliştirmeyi de sürdürülebilir kalkınma ve yaşam kalitesini yükseltme bakımından vazgeçilmez görüyoruz.

Türkiye'nin Güçlü Ekonomisi başlığı altında kültür sanat politikalarıyla ilgili sadece bir maddelik ifade olması kültür endüstrilerinin ekonomik değer olarak görülmediğinin bu alanda herhangi bir gelişme ve yatırım niyeti olmadığının kültürün 61. Hükümet programında olduğu gibi gelir getiren Turizm unsuru olarak değerlendirildiğinin göstergesidir. Bu madde aşağıdaki gibidir:

- Hedefimiz; dünyadaki yeni turizm eğilimleri çerçevesinde kültür turizmi, kongre turizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi, spor turizmi gibi alternatif turizm türlerini geliştirmek ve ülkemizin her yöresinin bir cazibe merkezi haline gelmesini sağlamaktır.

62. Hükümet kültürel gelişimi *Öncü Ülke* olmanın koşullarından biri olarak görmediğini bu başlık altında kültür-sanatla ilgili hiçbir planlama ve politikaya yer vermeyerek açığa koymaktadır. Bu başlık altında kültürün içeriğe dahil edildiği tek ifade şudur:

- 2011 yılından bu yana sancılı bir dönüşüm sürecinden geçmekte olan Kuzey Afrika ve Orta Doğu coğrafyasındaki halklar, yüzyıllarca birlikte yaşadığımız, ortak tarihe, kültürel değerlere, akrabalık bağlarına sahip olduğumuz topluluklardır. Etnik ve mezhepsel temel üzerinden farklılıkların çatışma unsuru haline getirilmeye çalışıldığı, güç mücadelelerinin istikrarsızlıklara yol açtığı bu bölgede geçmiş iktidarımız döneminde olduğu gibi birleştirici ve yapıcı bir rol oynamaya çalışacağız.

Ülkelerin yönetiminde planlı bir sistem içersinde hareket edilmesini sağlayan bir diğer düzenleme de Kalkınma Planlarıdır. Hükümet Planlarına yansıyan yönetim anlayışı, öncelik sıralaması, hedef ve prensipler kendini Kalkınma Planlarında bir kez daha ifade ederler. Bir sonraki bölümde birbirlerinden bağımsız olmayan bu iki resmi belgelerden 9. ve 10. Kalkınma Planları incelenerek Türkiye'nin güncel kültür politikası değerlendirilmeye devam edilecektir.

2.3. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Planlarında Kültür

Devletin mali, politik ve kültürel hedeflerinin saptanmasında hükümetlere danışmanlık yaparak yardımcı olması için 30 Eylül 1960 tarihinde kurulan Devlet Planlama Teşkilatı 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı olarak yeniden organize edilmiştir.

Kalkınmanın hızlandırılması ve devamlılığı, uygulanan politikalar arasında uyum sağlanması, toplumsal ve kültürel dönüşümün başarılı bir şekilde yönlendirilmesi, rasyonel müdahalelere ekonominin güçlendirilmesi amacıyla ilki 1963 yılında yürürlüğe konan beşer yıllık Kalkınma Planları düzenleme görevi (eski adıyla DPT) Kalkınma Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye 1963 yılında girdiği planlı kalkınma döneminden bu yana on adet Beşer Yıllık Kalkınma Planı oluşturmuştur.

1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP): 1963-1967
2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP): 1968-1972
3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP): 1973-1977
4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP): 1979-1983
5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (Beşinci BYKP): 1985-1989
6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (ABYKP): 1990-1994
7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (YBYKP): 1996-2000
8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (SBYKP): 2001-2005
9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP): 2007-2013
10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (OBYKP): 2014-2018

Türkiye'deki kalkınma planları incelendiğinde aslında ülkemizin ilerleme büyüme - gelişim ve kültür kavramları arasındaki bağı ve kültür politikalarının bu konudaki bağlayıcılığını diğer dünya devletlerinden çok önce fark ettiğini ve gerekli önemi planlamalarda verdiğini tespit edebiliriz. Bu öncülüğün kökeni Atatürk Dönemi kültür politikalarına dayanmaktadır. 1923-1938 dönemi arasında “*Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür*” felsefesiyle toplumun dönüşümü için atılan tüm

adımların aslında bir kültür devrimi olduğu herkesçe kabul gören bir gerçektir. Batılılaşma, feodaliteden cumhuriyet sistemine geçiş, ümmet yapısından ulus yapısına geçme, çağdaş uygarlıklarla eşit düzeye gelme çabaları sadece toplumu değil bireyin de gelişim ve özgürleşmesine olanak sağlayan inkılapların ardındaki kültür politikasının belirleyicisidir.

Kültür Politikası kavramının geçmişini incelediğimiz bölümde ifade ettiğimiz gibi uluslararası konjonktürde ilk defa 1972 Helsinki Toplantısında resmîyet kazanan bu yaklaşım Emre Kongar'ın ifadesiyle Türkiye'de çok daha önceden benimsenip uygulamaya çalışılmıştır. Türkiye'deki kalkınma planları en başından beri kalkınmanın sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel gelişme olduğu teması etrafında odaklanmıştır (Kongar, 1998: 56).

Anayasal dayanakları olan Kalkınma Planı hükümleri kamu sektörü için emredici özelliğe sahiptir. Bu nedenle resmi politika belgesi niteliği taşımaktadırlar. Ancak, uygulama süreçlerinde bağlayıcı kanuni maddeler ve denetim mekanizmalarıyla takip edilmedikleri için gerçekleştirilme düzeyleri tartışmalıdır ve başka bir incelemenin konusu olmaya haizdir.

Dünyadaki ve Türkiye'deki ekonomik, siyasi, felsefi tutumların değişmesi kaçınılmaz olarak kültüre ve kültür endüstrilerine yaklaşımları da değiştirmektedir.

Kalkınma planlarının kültüre dair maddeleri incelendiğinde, devletin kalkınmadaki kültür-sanat boyutuna yaklaşımı, kültür-sanat politikalarının ulusal planlama belgelerine nasıl yansıdığı görülebilir. Çalışmanın içeriği ve sorunsalı kapsamında bu bölümde en yakın zamanlı 9. ve 10. Kalkınma Planları değerlendirilecektir.

2.3.1 Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP): 2007-1013

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın hazırlanması için 2005 yılı Başbakanlık genelgesiyle kamu, akademi ve özel sektörden 2252 kişinin yer aldığı 57 Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) ve 9 alt komisyon kurulmuştur. 28 Haziran 2006 tarihinde kabul edilmiştir. Komisyonların raporları uzman kişiler ve kamudaki üst düzey yöneticiler tarafından değerlendirilerek 2007-2013 yıllarını kapsayan 5 yıllık kalkınma planı hazırlanmıştır. Planın tanımlandığı giriş bölümünde, *“değişimin çok boyutlu ve hızlı bir şekilde yaşandığı, rekabetin yoğunlaştığı ve belirsizliklerin arttığı bir döneme rastlamaktadır. Küreselleşmenin her alanda etkili olduğu, bireyler, kurumlar ve uluslar için fırsatların ve risklerin arttığı bu dönemde, Plan Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştireceği dönüşümleri ortaya koyan temel politika dokümanıdır”* ifadelerine yer verilmiştir. Burada öne çıkan en önemli noktalardan birincisi planlamanın temel ulus politikası belgesi olduğunun vurgulanması ve gerçekleştirilmek istenen değişimlere bütüncül bir tutum getirilirken kültürün bu bütüncül yaklaşımın bir parçası olduğunun belirtilmesidir.

Türkiye'nin iktisadi, sosyal ve kültürel alanda gerçekleştirmeyi hedeflediği dönüşümler için daha etkili, şeffaf, öngörülebilir, sorun odaklı stratejilerin belirlendiği, kurumsal ve idari düzenlemeleri öne çıkaran yeni bir planlama anlayışının benimsendiği söylenmektedir. Dokuzuncu kalkınma planının benimsediği bu yeni anlayışla belirttiği vizyonu: *“İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye'dir.”*

Vizyonun hayata geçirilmesi için belirlenen temel ilkelerden ilki kültür politikalarının tanımı ve geçmişi bölümünde ifade edildiği gibi UNESCO kültür

politikaları vizyonu ile uyum içindedir: “*Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir yaklaşım esastır.*” Bu ilkeyle kültür politikalarının kalkınma stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğinin ülkemizde de benimsendiğini gösterir. Plandaki bir diğer ilke “*kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması esastır*” kültürün süreklilik özelliğiyle aktararak çoğaltılması gerekliliğine işaret etmektedir.

Planlamada kültür ile ilgili konular *Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogun Güçlendirilmesi* başlığı altında ele alınan maddeleri şöyledir:

636. Toplumsal değişim sürecinde kültürel zenginlik ve çeşitliliğimizin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürel politikaların temelini oluşturacaktır.

637. Kültürümüzün özgün yapısını ve zenginliğini kaybetmeden gelişime açık olması ve evrensel kültür birikimine katkıda bulunması sağlanacaktır. Kültür mirasımızın envanterinin çıkarılmasına, bu mirasın korunmasına ve restorasyonuna yönelik çalışmalar planlı bir şekilde sürdürülecek; bu mirasın korunması için yaygın eğitim yoluyla kamuoyu bilincinin artırılması sağlanacaktır.

638. Sosyal ve ekonomik politikalarda kültür boyutunun dikkate alınması ve kültür politikalarının hayata geçirilmesinde yerel yönetimlerin ve STK’ların etkin katılımı sağlanacaktır. Toplumun her kesiminin kültürel etkinliklere kolay erişimi sağlanacaktır.

639. Görsel, işitsel ve sahne sanatlarının gelişimi ve desteklenmesi için uygun ortamlar hazırlanacaktır.

640. Kültür turizminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çalışmaları bağlamında, otantik özellikleriyle korunarak turizme açılan yöresel örneklerin çoğaltılması desteklenecektir.

641. Başta geleneksel el sanatlarımız olmak üzere, maddi kùltür ürünlerimiz ihraç ürünlerine dönüştürülecektir.

642. Sinema ve belgesel film gibi kùltürel ürünlerin üretimi teşvik edilerek kùltür sektörünün milli gelir ve ihracat içindeki payı artırılacaktır.

643. Öncelikle bilim, eğitim, öğretim ve yayın kuruluşlarında Türkçe'nin doğru ve etkin kullanımına önem verilecektir.

644. Kùltürel kimliğimizin özgün yapısını korumak, geliştirmek ve tanıtmak için etkin politikalar üretmek ve ilgili kurumlar arasında gerekli eşgüdümü sağlamak amacıyla ilgili bakanlığın görev ve sorumlulukları yeniden düzenlenecektir.

645. Yoğun göç ve çarpık kentleşme neticesinde ortaya çıkan sosyo-kùltürel uyum sorunlarını azaltıcı önlemler alınacaktır.

646. Toplumsal bütünleşme ve dayanışmanın artırılması amacıyla hoşgörü, toplumsal diyalog ve ortaklık kùltürünü geliştirici politikalara öncelik verilecektir.

647. Gençlerin aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek, yaşadıkları topluma aidiyet duygusu ve duyarlılıklarını artıracak, karar alma süreçlerine katılımlarını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

648. Kamu politikalarının oluşturulmasında demokratik katılımı, saydamlığı sağlamak ve toplumsal diyalogu geliştirmek için STK'ların karar alma süreçlerine katılımlarını sağlayacak mekanizmalara yönelik çalışmalar yapılacaktır.

649. ESK'nın daha etkin ve fonksiyonel bir yapıya kavuşturulmasına yönelik önlemler alınacaktır.

Daha önceki planlardaki geleneksel anlayışın, kùltürün çeşitliliği, korunması, evrensel kùltür değerleri, özgün kùltürün yaşatılması, kùltürden herkesin faydalanması, sanata destek, sosyo-ekonomik stratejilerde kùltür politikalarının önemi, kùltür turizmi,

kültürel öge olarak Türkçenin kullanımı gibi kalıplaşmış ifadelerle sürdürüldüğü görülmektedir.

638. maddede sosyo-ekonomik politikalarla kültür politikaları arasındaki uyumun STK ve yerel yönetimler aracılığıyla artırılması gereğinin ifade edilmiş olması önemlidir. Ayrıca, 639. maddeyle çalışmanın savunduğu tezlerden sahne sanatlarının desteklenmesi gerektiği sorunsalının devlet nezdinde kabul edildiğini ve destek vaadi verildiğini görmekteyiz.

2.3.2. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (OBYKP): 2014-2018

02.07.2013 tarihinde 1041 nolu kararla TBMM’de kabul edilen Onuncu kalkınma planının hazırlanmasına 2010 Eylül’ünde başlanmış. 2012/14 sayılı Başbakanlık genelgesiyle 66 adet Özel İhtisas Komisyonu ve çalışma grubu kurulmuştur. Komisyonlarda akademisyen, kamu çalışanı, özel kesim ve STK’lardan üç binden fazla temsilci bir araya gelmiştir. Kalkınma ajansları, mahalli idareler, yerel aktörlerle birlikte planda yedi bini aşkın kişinin görüş ve önerilerinden faydalandığı belirtilmektedir.

Planın birinci bölümünde dünyada küreselleşmenin etkileri, Türkiye’nin küreselleşme süreciyle geçirdiği değişim ve etkileşimler, makroekonomik beklentiler gibi belirlenen hedef ve stratejilere yön veren temel unsurlara değinilmekte ve diğer kalkınma planlarında olduğu gibi önceki dönemlerin değerlendirmesi yapılmaktadır.

Planın devlet kurumlarının kurum içi planlamaları açısından bağlayıcı bulunan hedef ve politikalar kısmı dört ana başlık altında toplanmıştır:

1. *“Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum”*: her kesimin adil biçimde faydalandığı toplumsal kalkınma

2. “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme”: refah artışı, üretimde yapısal dönüşüm, sürdürülebilir mali gelişim
3. “Yaşanabilir Mekanlar, Sürdürülebilir Çevre” çevreye duyarlı yaklaşımlar, yüksek kentsel ve kırsal yaşam kalitesi, bölgeler arası farkların azaltılması
4. “Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği” kalkınmanın dış dinamikleri, ülkemizin ikili, bölgesel ve çok taraflı politikalarında öncelikleri

Onuncu Kalkınma Planı’nın (2014-2018) birincil hedefi “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığı altında insan için ve insanla beraber kalkınma yaklaşımının hayata geçirilmesi ve gelişmişliğin toplumun farklı kesimlerine yaygınlaştırılması amacıyla uygulanacak politikalara yer verilmektedir ve alt başlıklardan onuncusu kültür-sanata ayrılmıştır. Planın bu bölümünde kültür-sanatla ilgili sekiz maddelik bir durum analizi yapılmıştır:

285.Kültür mirasımızın korunması kapsamında yurtiçi ve yurtdışı envanter çalışmalarına devam edilmiş, başta vakıf eserleri olmak üzere tarihi eserlerin önemli bir kısmı restore edilmiş, yazma ve nadir eserlerin dijital ortama aktarılması faaliyetleri yürütülmüştür.

286. Kültürümüzün uluslararası düzeyde tanıtımı amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda dünya kültür mirası listelerinde ülkemize ait varlıkların sayısı artmış, yurtdışında sergi, fuar, festival ve sanat etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.

287. Kültür ve sanat etkinliklerinin yaygınlaştırılması amacıyla kültür merkezleri inşa edilmiş, yeni tiyatro sahneleri ve müzeler açılması, yeni sergileme ve tasarım yöntemleri geliştirilerek müzelerin ve ören yerlerinin cazibesi artırılmıştır.

288. Sinema sektörüne sağlanan desteklerin de katkısıyla yerli yapımların sayısı, izleyici sayısı ve hasılatlarında önemli artışlar yaşanmıştır.

290. Yapılan düzenlemelerle sosyal güvenceden yoksun durumdaki kültür ve sanat çalışanlarının sosyal güvenceye kavuşmaları sağlanmıştır. Kültür ve sanat

hizmetlerinin sunumuna sivil toplum girişimlerinin, mahalli idarelerin ve özel sektörün daha güçlü bir şekilde dahil edilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

291. Tarihi mirasın korunması çalışmalarında özgün proje ve malzeme kullanılması ile planlı ve bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

292. Türk sinemasının bir marka haline gelmesi ve önemli bir kültürel ihrac ürününe dönüşmesi için ödül, destek, tanıtım ve pazarlama mekanizmalarının çeşitlendirilip geliştirilmesi önem arz etmektedir.

293. Kültür politikalarının toplumun bütünlüğünü ve dayanışmasını pekiştirecek, ortak kimlik tasavvurunu güçlendirecek şekilde tesis edilmesi, güçlü bir toplum olma yolunda önemli bir unsurdur.

Özel İhtisas Komisyonu uzmanlarının ve üst düzey kamu temsilcilerinin onayıyla metne geçirilen planın durum tespiti kısmında görüleceği gibi 9. Kalkınma Planında gerçekleştirilmek istenen kültürel politikalarda yerleşme hedefi 7 yıllık süreç içinde istenen noktaya getirilememiş ve 2014-2018 kalkınma planlarında desteklenmesi gereken bir kültür sanat politikası olmaya devam etmektedir.

Nitelikli İnsan Güçlü Toplum bölümünde belirli alt başlıklar için yapılan durum tespitlerinin hemen ardından saptanan *amaç ve hedefler* verilmiştir. *Kültür-sanat* başlığı altında yapılan sekiz tespitin ardından *amaç ve hedefler* kısmında tek maddelik bir açıklama yapılmıştır:

- Kültürel zenginlik ve çeşitliliğin korunup geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması, kültür ve sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ile milli kültür ve ortak değerler etrafında toplumsal bütünlüğün ve dayanışmanın güçlendirilmesi temel amaçtır.

Görüldüğü gibi planda tek bir maddede dile getirilen çok genel bir amaç ve hedef belirtilmiştir. Bu temel altındaki alt amaç ve hedefler netleştirilmemiştir. Bu madde adeta “bahsedilebilecek en genel söylemlerle kültür sanata ilişkin bir amaç da planda bulunsun” anlayışının bir yansıması gibi durmaktadır. Amaç ve hedeflerin kültürün her alt başlığı için farklılık göstereceği, doğru ve nitelikli hedefler belirlenmeden onlara ulaşılamayacağını dile getirmekte fayda vardır. *Amaç-hedefler* sonrasında bu amaç ve hedeflere ulaşmak için uygulanacak *politikalar* açıklanmaktadır:

295. Kültürümüzün özgün yapısını ve zenginliğini kaybetmeden gelişime açık olması ve evrensel kültür birikimine katkıda bulunması, kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılımın bir yaşam alışkanlığı olarak gelişmesi sağlanacaktır.

296. Ortak tarihi geçmişimiz olan ülkeler başta olmak üzere dünya ülkeleriyle kültürel ilişkilerimiz geliştirilecek, kültür endüstrisinin milli gelir, ihracat ve ülke tanımına katkısı artırılacaktır.

297. Toplumsal bütünleşme ve dayanışmanın artırılması amacıyla hoşgörü ortamını, toplumsal diyalogu ve ortak kültürümüzü güçlendirici politika ve uygulamalara öncelik verilecektir.

298. Kültür değerlerimiz ve geleneksel sanatlarımızın yaşatılmasına yönelik destekler etkinleştirilerek uygulamaya devam edilecektir.

299. Görsel, işitsel ve sahne sanatları başta olmak üzere kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gelişiminde ve sunumunda mahalli idarelerin, özel ve sivil girişimlerin rolü artırılacaktır.

300. Tarihimizin önemli şahsiyetleri, olayları, masal kahramanları ve kültürel zenginlik unsurlarımız belgesel, dizi ve çizgi filmlere dönüştürülecektir.

301. Türk film endüstrisinde kültürümüzün temel unsurları ve değerlerinin işlenmesine yönelik teşvik mekanizması oluşturulacaktır.

302. Türk sinemasının dünyada tanınan bir marka haline gelmesini sağlayacak yapımlar yaygınlaştırılacak ve sektörün ihracata katkısı artırılacaktır.

303. Şehir mimarisinin ve peyzajın insan üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak, yapılacak kentsel tasarımların, imar planlarının, toplu konutlar ve kamu binalarının peyzaja, şehrin dokusuna, estetiğine ve kimliğine katkı sağlamasına özen gösterilecek ve kentsel dönüşüm uygulamalarının kültürel kimliğe ve yapıya uygunluğu gözetilecektir.

304. Yurtiçi ve yurtdışındaki kültür mirasımız, toplumun kültür, tarih ve estetik bilincini geliştirecek, kültür turizmine katkı sağlayacak ve afet riskini dikkate alacak şekilde korunacaktır.

305. Tarihi kent bölgelerinin bir bütün olarak korunması, kültür ve sanat hayatının merkezi haline gelmesi sağlanacaktır.

306. Türkçe' deki bozulma ve yabancılaşmanın önüne geçmek amacıyla bilim, eğitim, öğretim ve yayın kuruluşları başta olmak üzere, hayatın tüm alanlarında Türkçenin doğru ve etkin kullanımı sağlanacaktır.

307. Türkçenin dünyada tanınan ve daha fazla konuşulan bir dil olmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

308. Okuma kültürü yaygınlaştırılacak, çocukların erken yaşlarda kültür ve sanat eğitimi almaları sağlanacaktır.

Onuncu Kalkınma Planı *Kültür ve Sanat* başlığı altında sıralanan politikalar incelendiğinde bir takım duyarlılıkları ifade etmesinin yanı sıra daha önceki planlarda kendini tekrar eden ifade ve konulara yer verilmekte benzer şekilde gene aynı konular

üzerinde hangi sorumlu kurum/kişi ve yöntemlerle eyleme geçileceği netleştirilmeden plan yapıldığı görülür. Bundan önceki planlarda olduğu gibi opera ve bale terimlerine hiç rastlanmamaktadır. Ne var ki 299. maddenin kapsamına giren opera ve bale gibi tüm sahne sanatlarının gelişimi ve halka aktarılmasındaki rolü açısından yerel yönetimlere daha fazla rol düştüğünün belirtilmesi çalışmanın temel savı opera-bale kurumunun yerel yönetimlere devredilmesi önerisini tamamıyla desteklemektedir. Kurumun bu şekilde yeniden örgütlenmesi 295. maddede bahsi geçen kültürün yaşam şekli haline gelmesi ve bunun metropol dışında yaşayan halkla organik bağını koparmadan dönüşümü sağlayacak olması gene kalkınma planının ilke ve felsefesine uygun bir öneri olduğunu ispat etmektedir.

Kalkınma planının hedef ve politikalar bölümündeki ikinci başlık Yenilikçi Üretim İstikrarlı Yüksek Büyüme vizyonu şu şekilde açıklanmıştır:

- Onuncu Kalkınma Planı döneminde insanımızın refah seviyesini artırma ve gelişmiş ülkelerle arasındaki farkı azaltma hedefi çerçevesinde, Türkiye'nin büyüme performansının daha ileri seviyelere taşınması ve yenilikçi bir üretim yapısıyla tahkim edilmesi amaçlanmaktadır. Küresel ölçekte de sanayi ve hizmetler sektörlerinde bilgiye dayalı rekabet, etkisini belirginleştirmekte ve ekonomide yenilikçi bir üretim yapısını elzem kılmaktadır.

Her ne kadar raporun giriş kısmında kültürün büyümenin bir unsuru olduğu genel bir ifadeyle dile getirilse de raporun detaylandırılmış kısımlarına gidildikçe gerçekte bu söylemin karşılığını bulamadığını görürüz. Örneğin, planlamanın ekonomik büyüme, refah düzeyini yükseltme, girişimci ve inovatif bir anlayışla üretimi arttırmadan bahseden bu bölümünde kültür ve sanat faaliyetlerinin de büyümeye katkı sağlayacağı, istihdam yaratıp ekonomiyi besleyeceği, kültür ürünlerinin küresel ekonomide büyük bir rekabet ortamı yarattığı gerçeğinin göz önünde bulundurulduğu her hangi bir

politikadan söz etmek mümkün değildir. Ekonomik büyüme gene sadece gıda, mobilya, giyim, beyaz eşya gibi sektörlerdeki ticari/teknolojik yatırım ve markalaşmayla bağdaştırılmıştır. Tasarrufların üretken yatırımlara dönüştürülemediğinden ve cari açığın büyüklüğünden şikayet edilirken kültürün de halihazırda kendi sanayi ve teknolojisi önden olan ülkelere ihraç edilebilecek değer olduğu görmezden gelinmektedir. Üretimde yerli katma değerini yükseltmesi istenirken kendi kültürel çeşitliliğimiz ve mirasımızın oluşturacağı verimli ve sürekli kaynak görmezden gelinmektedir.

Planlamanın amaçlarına ulaşılabilmesi açısından öncelikli alanlarda, temel yapısal sorunlara çözüm olabilecek, dönüşüm sürecine katkıda bulunabilecek, kurumlar arası koordinasyon ve sorumluluk gerektiren 25 adet program tasarlanmıştır. Bu çerçevede programlar, Onuncu Kalkınma Planının izleme değerlendirme sürecinin kolaylaştırılması, *program havuzunun yönetilebilir ve sonuçlarının ölçülebilir olması* açısından öncelikli konularda sınırlı sayıda oluşturulmuştur. Ne yazık ki bahsi geçen yirmi beş program arasında kültür-sanat kurumları ve etkinliklerine özgün her hangi bir planlama başlığı yoktur.

İş dünyasının ihtiyaç duyduğu yetkinlikte çalışanlar yetiştirebilmek için geliştirilen *Temel ve Mesleki Becerileri Geliştirme Programının* bileşeni olarak sunulan kültür sanat kavrayışı Planda *Sanatsal ve Sportif Faaliyetlerin Geliştirilmesi* adına izlenmesi gereken yöntemler olarak şu şekilde ifade edilmiştir:

- Eğitim müfredatının her gence en az bir sanat veya spor dalında performans yapabilme becerisi kazandıracak şekilde düzenlenmesi
- Eğitimin tüm kademelerindeki okullarda kültür ve spor aktivitelerinin gerçekleştirilebileceği ortamın iyileştirilmesi

Benzer şekilde özgüven, girişimcilik, sorumluluk, yenilikçilik normlarıyla paralel bağlamda *sanat ve estetik duyguları güçlü* bireyler yetiştirme *Eğitim* 'in hedefleri içinde verilirken; müfredatta *sanatsal ve kültürel aktivitelerin daha fazla yer alması* gerektiği altı çizilirken desteklenen, geliştirilen ve ulaşımı kolaylaştırılan kültür-sanat etkinlikleri olmadıkça, öğrenciler bu yaklaşımı okul dışındaki gündelik hayatlarının bir parçası haline getirebilecekleri kurumlara ulaşamadıkları sürece hem eğitim de hem de kültür-sanatta belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi mümkün olamaz. Böylece kalkınmanın birden fazla ayağı olduğu ve bütünlüklü bir denge içinde gerçekleşmesi gerektiği ilkesi zarar görür.

Toplumsal gelişmenin ve uyumun önemli bir parçası olarak görülen, ülke ekonomisine endüstriyel katkılarının altı çizilen kültür sanat faaliyetleri bu kalkınma planında da teoride kalmış, somut hedefler, uygulama mekanizmaları, yürütme araçları, koordinasyondan sorumlu kişi ya da kurumların belirlendiği gerçek bir eylem planı ortaya konmamıştır.

62. Hükümet programı ve Onuncu Kalkınma planında “sahne sanatları” kavramının geçmesi olumlu bir ilerleme sayılmakla birlikte, bu tür belgelerin ayrılmaz parçası haline gelmiş standart cümleler olsa iyi olur yaklaşımıyla programa dahil edildiği izlenimi vermektedir.

Politik söylemi ve çerçevesi birbirinin aynı olan Hükümet ve Kalkınma Planlarında yukarıda örneklendirilmeye çalışıldığı gibi kültür-sanat düzleminde bir önceki programlardan kopyalanmış basmakalıp ifadelerle dile getirilen ortak bir gelenekçi yaklaşım vardır. Gerek kültüre gerekse kültür bağlamında sahne sanatlarına ne hükümet ne kalkınma programlarında yeterli özen gösterilmemektedir. Kültür politikaları açısından bir takım küçük kelime ya da cümle değişiklikleriyle sıradan bir içerik her iki belge türünde de gözlemlenebilir.

Genellikle kendinde önceki dönemin yönetim şekli ve icraatlarını öven bir anlatının kullanıldığı bu belgelerde milli kültüre bolca vurgu yapılan, dinsel kültüre göndermeler yapan, zaman zaman belediyelerin etkinlikleri, ya da gençlerin eğitimi ve kültürel turistik miras kavramı içinde düşünülen, uluslararası İslam ülkeleriyle iyi ilişkiler kapsamında ele alınan bir konudur.

Belgelerin önceliği genelde ekonomi, sanayi, sağlık, sosyal güvenlik gibi konulardır ve kültür politikası bu öncelikler arasında yer almamaktadır. Kültürü bir ulusal politika alanı olarak değerlendirmek yerine farklı alanlardaki bölümlenmiş hassasiyetler biçiminde ele almaktadırlar.

Hiçbir değişiklik yapılmadan önceki programlardan aynen alınıp tekrar kullanılan maddeler hükümetin kültürel kalkınma konusundaki samimiyet ve fonksiyonelliği üzerine şüphe uyanmasına sebebiyet vermektedir.

2.4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı

Türkiye 1987 yılında Avrupa Birliğine üyelik başvurusunda bulunmuştur. AB üyeleri tarafından adaylığı on iki yıl sonra kabul edilen ülkemiz 2005 yılında tam üyelik müzakerelerine başlamıştır. Adaylığın kabulünden bu yana Avrupa Birliğine tam üyelik için toplumsal yaşamın her alanında hızla dönüşüm gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Avrupa Birliğine tam üyelik hedefine ulaşılmasında en önemli adımlardan biri olarak görülmektedir. Türkiye'nin birliğe girişini sağlayacak olan uzun vadeli, stratejik, milli politika belgesi olması sebebiyle araştırmanın konusu olmuştur.

Avrupa Birliğinin çok kültürlü toplumların bir arada demokratik bir biçimde yaşaması projesi olduğu düşünülürse kültür ve sanatın bu sürecin önemli unsurlarından biri olduğu ve uyum sağlayacak stratejilerin belirlendiği Ulusal Programda kültür politikalarının kaçınılmaz olarak yer alması gerektiği söylenebilir.

Gösterilmesi gereken çabalar AB ölçütleri çerçevesinde yazılı bir program haline getirilerek Türkiye Ulusal Programında koordine edilmiştir.

36 alt müzakere başlığından 26.sı olan “Eğitim ve Kültür” konusunda Avrupa Komisyonunun 2005 yılı başlangıç değerlendirmesi birçok alt başlık için olduğu gibi “*Hayli çaba gerektiriyor*” olmuştur. Bu değerlendirmenin ardından aynı başlık altında Türkiye Ulusal Programında yapılması gerekli görülen öncelikli hedef *artan iş yükü ile başa çıkabilmek için Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik programlarını uygulayan Ulusal Ajansın (AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi) idari kapasitesinin güçlendirilmesi* şeklinde ifade edilmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için 3.428.600 avro bütçe ayrılmıştır. Buradan hareketle Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında kültür-sanat konusunda bir önceliğin belirlenmediği açıktır. Belgenin incelememize konu olacak bir içeriği bulunmadığı tespit edilmiş bir başka ifadeyle Türkiye'nin AB temelli ulusal politikasında kültür ve sanata yer verilmemektedir.

Bir sonraki bölümde kentlerin kültür politikası yönetimi tartışmak üzere büyükşehir belediyeleri, il özel idareleri ve il kültür ve turizm müdürlüklerinin kültür yönetimi incelenecektir.

3. YEREL İDARELERİN KÜLTÜR YÖNETİMİ VE İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ

Kurumsal yapılanma açısından bir ilin kültür politikaları ve uygulamaları alanında aktif rol sahibi üç temel kamusal aktör vardır.

1. Büyükşehir Belediyeleri
2. İl Özel İdareleri
3. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri

3.1. Büyükşehir Belediyeleri

Büyükşehir Belediyeleri 1982 anayasasının 127. maddesindeki "*büyük yerleşim yerlerinde özel yönetim biçimleri oluşturulabilir*" hükmüne dayanılarak 1984 yılında kurulmaya başlanmıştır. 12 Kasım 2012'de dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde 6360 sayılı Büyükşehir Belediye yasa tasarısı Meclis Genel kurulunda kabul edilerek nüfusu 750.000 aşan illerin büyükşehir yapılmasına karar verildi. Değiştirilen yerel yönetimler kanunun amacı daha girişimci ve rekabetçi belediyeler yaratmak için onları yeni yetki ve kaynaklarla zenginleştirmektir. 2002, 2004, 2012, 2014 yıllarında yapılan bir dizi değişiklik itibariyle şuan Türkiye'de 31 adet büyükşehir belediyesi bulunmaktadır.

Demokratik yönetim anlamında önemli bir yere sahip olan yerel idareler yerinden yönetim anlayışıyla topluma sağlık, ulaşım, kültür-sanat, sosyal yardım, çevresel sorunlar gibi pek çok alanda hizmet vermektedir. Kültür ve eğitim hizmetlerinin büyük bir kısmı belediyelerin Kültürel ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı/Müdürlüğü birimi tarafından yönetilir. Büyükşehir Belediyelerinde Genel Sekreter Yardımcılığına (İlçe Belediyelerinde Belediye Başkanına) bağlı Kültür ve Sosyal İşler Dairesinin altındaki şubeler: Kültür, Kent Orkestrası, Şehir Tiyatroları, Kütüphane ve Müze müdürlükleridir. 2005 yılına dek Basın Yayın Müdürlüğüne bağlı olarak yürütülen kültür faaliyetleri, Kültür alt müdürlüğünün kurulması ile bu

müdürlüğe bağlanmıştır. Türkiye'deki farklı büyükşehir belediyelerinde benzer örgüt ve çalışma yönetmeliğiyle kurulmuşlardır, ancak farklı illerde farklı alt müdürlükler oluşturulduğu görülmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Şube Müdürlüğünün görevleri, çalışma yönetmeliğinde şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Kültür-Sanat etkinlikleri adi altında ulusal bazda tüm kitlelere ulusal ve uluslararası konserler, sergiler, sempozyumlar, konferanslar, söyleşiler, gösteriler, anma günleri, kültür günleri, festivaller, sergiler, mahalle şenlikleri, yurtdışında İstanbul kültür günleri ve bunlar gibi etkinliklerin hazırlanması, yapılması ve Başkanlığımıza bağlı sergi salonları ve Kültür merkezlerindeki organizasyonların yapılması,
- b) İstanbul ve ülke kültürüne katkı sağlayacağı düşünülen kitap-kaset ve CD'lerinin satın alınması, hazırlanması ve basılması,
- c) Açık hava etkinlikleri düzenlenmesi,
- d) Önemli gün ve gecelerde çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmesi,
- e) İstanbul'u tanıtıcı sesli ve görüntülü materyallerin (CD-VCD-DVD formatında film ve şarki) hazırlanması ve basılması,
- f) Kültür sanat ile ilgili kültür sanat bülteni, kültür sanat dergisi vb. hazırlanması ve basılması,
- g) Ödüllü veya ödüksüz yarışmalar düzenlenmesi,
- h) Kültür sanat alanında faaliyet gösteren dernek, vakif vb. kuruluşlara her türlü desteğin sağlanması ve ortak etkinlikler düzenlenmesi,
- i) Yurtdışından kültürel etkinlik düzenlemek üzere İstanbul'umuza gelen konuklara her türlü desteğin sağlanması,
- j) Başkanlığımıza bağlı Kültürel Mekanların her türden kültürel ve sanatsal etkinliğe hazır halde tutulması, işletilmesinin sağlanması ve bu mekanların tahsislerinin koordine edilmesi,

- k) Yapılacak etkinliklerin geniş kitlelere duyurulması amacıyla afiş, billboard, davetiye vb. gibi duyuru materyallerinin hazırlanması, basımı ve dağıtımının yapılması.

Henüz yerel idareciler tarafından yazılmış kentin kültür politikasına yön verecek kültür politikası başlığını taşıyan bir belge veya çalışma bulunmamaktadır. Yerel idarelerin stratejik planlarında bahsi geçen kültür faaliyetleri hükümet ve kalkınma planlarına getirilen eleştiriye benzer bir biçimde bütünlüklü bir vizyon içermez.

Araştırma ve gözleme dayalı bir kültür politikası belgesi mevcut değilse de, belediyelerin kültürün önemi hakkında oldukça olgunlaşmış bir yaklaşıma sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Kalkınma ve gelişme stratejilerinde kültür ekonomisi ve kültür politikalarının öneminin artışı belediyeleri bu doğrultuda stratejiler ve faaliyetler geliştirmeye yöneltmiştir. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de kurum türüne göre kültürel ve bilimsel faaliyetlere katılımcı sayısı ve oranları görülmektedir. Türkiye’de kurum türüne göre kültürel ve bilimsel faaliyetlere katılımcı sayısına baktığımız zaman belediyelerin bu konuda en yüksek orana sahip olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.1. Türkiye’de Kurum Türüne Göre Kültürel ve Bilimsel Faaliyetlere Katılımcı Sayısı 2005-2009

Kurum türü	2005	(%)	2006	(%)	2007	(%)	2008	(%)	2009	(%)
TOPLAM	44 100098	100	50 817084	100	48 843 768	100	51 065 122	100	48 110153	100
Bakanlık ve bağlı kurum/kuruluş	1 843 810	4,2	1 716 687	3,4	2 699295	5,5	3 052 928	6,0	3 183 278	6,6
Valilik / Kaymakamlık	6 293 742	14,3	7 785 529	15,3	7 110 604	14,6	7 907 554	15,5	10 404027	21,6
Üniversite	3 017 325	6,8	3 104 092	6,1	3 382 808	6,9	4 008 111	7,8	4 653 121	9,7
Belediye	31 422755	71,3	3 3979202	66,9	32 408 861	66,4	34 420 568	67,4	27 872842	57,9
Özel sektör	1 522 466	3,4	4 231 574	8,3	3 242 200	6,6	1 675 961	3,3	1 996 885	4,2

Not: Bir kişi birden fazla faaliyete katılabilmektedir.

Kaynak:TÜİK, Kültür İstatistikleri,www.tuik.gov.tr

TÜİK verilerinin bize gösterdiği sonuç dört yıl boyunca halkın belediyenin düzenlediği kültür bilim etkinliklerine daha çok talep gösterdiği ve bu istatistiksel veri bizi yerel yönetimlerin daha güçlü kültür sanat politikaları geliştirmesi için desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaştırır.

Belediyeler kültür ve bilimsel faaliyetlere harcadıkları çoğu giderin kaynağını Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı ve Kültür Müdürlüğü bütçesinden sağlamaktadırlar.

İstanbul ilinde kültürel yatırımların çoğu İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ve bağlı ilçe belediyeleri tarafından yapılmaktadır. İBB 2014 Kültür Hizmetleri Yatırım Planı hizmet kategorisi kültürel mekanlar, kültür ve tabiat varlıklarının korunması, kütüphane ve müze çalışmalarını kapsar. Performans Esaslı 2014 Yılı Yatırım ve Hizmet Programı’nda kültür hizmet alanı ile ilgili toplam 47 adet yatırım 26 adet hizmet yer almaktadır. Bu ana hizmet alanındaki 47 yatırımın 34’ünü devam eden 13’ünü ise

yeni yatırımlar oluşturmaktadır. Kültür Hizmetleri Yönetimi ana hizmet alanındaki faaliyetlerin 2014 yılı için programlanan tutarı 219.902 Bin TL'dir. Bu meblağın içinde yatırımların toplam tutarı 139.470 Bin TL, hizmetlerin toplam tutarı ise 80.432 Bin TL'dir.

Aşağıdaki tabloda İBB Kültür Hizmetleri Yatırım Raporuna göre devam eden ve yeni yatırımlara ayrılan giderler görülmektedir.

Tablo 3.2. İBB Kültür Hizmetleri Yönetimi Harcama Tutarlarının Faaliyet Türüne Göre Dağılımı

KÜLTÜR HİZMETLERİ YÖNETİMİ HARCAMA TUTARLARININ FAALİYET TÜRÜNE GÖRE DAĞILIMI					
FAALİYET TÜRÜ	FAALİYET SAYISI	FAALİYET TOPLAM TUTARI (BİN TL)	2012 KÜMÜLÂTİF TOPLAM TUTARI (BİN TL)	2013 TOPLAM TUTARI (BİN TL)	2014 TOPLAM TUTARI (BİN TL)
HİZMET	26	86.385	3.353	780	80.432
YATIRIM	47	538.327	19.121	60.037	139.470
GENEL TOPLAM	73	624.713	22.474	60.817	219.902

Kaynak: İBB 2014 Yatırım Programı Kültür Hizmetleri Yönetimi

Yatırım planındaki hizmet ve yatırım bütçelerinden büyük payın (çoğunluğu Fatih ilçesinde) tarihi mirasa ait koruma onarım/rekonstrüksiyon, yeni kültür merkezleri inşaatları ve dış cephe aydınlatması gibi imar projeleri için Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü, Üstyapı Projeler Müdürlüğü ve Yapı İşleri Müdürlüğü birimi tarafından harcandığı görülür. Bu bütçenin bir kısmından personel ödemesi giderlerinin yapıldığını da hatırlatmakta fayda vardır. Bütçenin tarihi kültür miraslarının restorasyonuna ya da kültür binalarına ayrılan kısmının büyük olması aslında incelediğimiz hükümet ve kalkınma planlarında kültürün baskın bir şekilde taşınmaz

kültürel miras varlıkları ve turizm başlığı altında ele alındığı hatırlanırsa yerel yönetimlerin merkezi hükümet anlayışından çok da farklı olmayan vizyonlarına işaret etmektedir.

3.2. İl Özel İdareleri

Kültür alanında bir diğer önemli aktör de İl Özel İdareleridir. İl Özel İdaresi Genel Sekreterliğine Bağlı Eğitim ve Kültür Daire Başkanlıkları illerde kültür mirası restorasyonundan eğitime, kentin tanıtılmasından turizm girişimlerinin desteklenmesine kadar uzanan geniş bir yelpazede görev yaparlar. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 12. maddesine dayanılarak çıkarılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik hükümleri çerçevesinde emlak vergilerinden elde edilen gelirin %10'nu rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile uygulama işlemlerini ödemeye harcanmak zorundadır.

Ülkemizin kanun koyucuları kültürü tarihi eser, ören yerleri ve müzelerde sergilenen taşınmaz bir mülk olarak görmenin yanı sıra, çağdaş sanatın farklı dallarıyla insanların etkinlikler içinde buluşup kent kültürü içinde yaşayan ve yaşatılan bir ortak paylaşım mecrası olarak değerlendirmelidir. Düzenlenmesi gereken faaliyetlerin halka sunulması içinde aynı derecede somut kaynak yaratma ve uygulama kanunları belirlemelidir.

61. Hükümet programında geçen *“Uzun yıllardır göç, gecekondulaşma, çarpık yapılaşma, kaynak yetersizliği, hukuki sorunlar nedeniyle büyük sıkıntılar yaşayan kentlerimizi “yaşanabilir” ve “marka” şehirler haline getirmek en önemli önceliklerimizden biri olmaya devam edecektir. Her bir şehrimiz için uzun vadeli vizyonlar belirlenmesi ve şehirlerimizin ekonomisiyle, kültürüyle, tarihi mirasıyla, turizmiyle, tarımıyla ülkenin kalkınmasına hizmet etmesine ve*

ismini duyurmasına önem vermekteyiz. Diğer taraftan; şehirlerimizin değerlerini ve kaynaklarını korumayı ve geliştirmeyi de sürdürülebilir kalkınma ve yaşam kalitesini yükseltme bakımından vazgeçilmez görüyoruz.” maddesini hayata geçirecek uygulamalar kültür mirasının restorasyonunda olduğu gibi somut bir şekilde belirlenmelidir.

İstanbul İl Özel İdaresinde toplam 963 adet kadro bulunmakta ve doluluk oranı % 78,08 ile 752 kişidir. Bu rakamlarla birlikte tüm Türkiye genelinde toplam kadrolu opera sanatçısının 945 olduğunu hatırlatmak gerekir. İstanbul İl Genel Meclisi eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, gençlik ve spordan sonra beşinci öncelikli alanını Kültür ve Turizme ayırmıştır.

2013 yılında yukarıda bahsi geçen kaynaklandırmalar doğrultusunda kültürel harcamalara ayrılan pay şöyledir:

Tablo 3.3. İstanbul İl Özel İdaresi 2013 Yılı Kültür Hizmetleri Proje Yatırım Oranları

Sıra No	Proje Adı	Miktarı (TL)
1.	Kültür ve Turizm Bakanlığına Ait Eski Eserler ve Müzelerin Onarımı ve Teşhir-Tanzimleri	5.500.000,00
2.	Kültür ve Turizm Bakanlığına Ait Eski Eserler ve Müzelerin Röleve Restorasyon Restitüsyon Güçlendirme Projeleri Yapımı	950.000,00
3.	Okullarda Tiyatro Eseri Sergilenmesi	750.000,00
4.	Avrupa Bölgeler Birliği Üyelik Aidatı	50.000,00
5.	Sultangazi Kültür Merkezi Yapımı	1.000.000,00
6.	Çekmeköy Gençlik ve Kültür Merkezi Yapımı	2.000.000,00
7.	Adalar Kültür Merkezi Yapım	1.000.000,00
8.	Kültür ve Turizm Hizmetleri Denetim Projesi	200.000,00
GENEL TOPLAM		11.450.000,00

Kaynak: İstanbul İl Özel İdaresi http://www.ioi.gov.tr/index.php?yol=0_3_28

Tabloda gösterilen yatırım alanları ve miktarlara dikkatlice bakılırsa Büyükşehir Belediyelerinin yatırım politikasıyla benzer şekilde bütçenin hatırı sayılır bir çoğunluğunun imar projelerine ayrıldığı görülebilir.

3.3. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri

Bir ilin kültürel yatırım ve düzenlemelerinde önemli role sahip üçüncü kurum Kültür ve Turizm Bakanlığının her ilde yapılanmış İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri teşkilatıdır. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri bir ildeki müze, kütüphane, resim heykel müzesi, basma yazı ve resimleri derleme müdürlükleri, güzel sanatlar galerileri resim heykel müze ve galerileri, turizm danışma büroları ile kültür merkezlerinin faaliyetlerinin amacına uygun ve verimli şekilde yürütülmesinden, birimler arası koordinasyonun sağlanmasından sorumludurlar. Turistik mekanların denetimi ve izinlerin tahsisi, turizm acentelerinin denetimi görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin güzel sanatlar alanındaki görev, yetki ve sorumluluklarına dair esaslar şöyledir:

- a) Klasik, çağdaş ve geleneksel sanat alanlarını takip ederek İl içindeki sanat faaliyetlerinin Milli Kültür ve çağdaş anlayışa uygun olarak yürütülmesi ve yayılmasını sağlamak.
- b) Resim ve heykel sanatları ile geleneksel Türk süsleme ve el sanatlarını geliştirmek için faaliyetlerde bulunmak
- c) Bakanlığımıza bağlı Güzel sanatlar galerileri, orkestralar, topluluklar ve koroların yanı sıra, amatör çalgı, ses ve halk oyunları toplulukları ile resim ve heykel müzelerine ilişkin hizmetleri yürütmek,
- d) Yöresel kültür, sanat ve folklor değerlerinin tespit ve geliştirilmesine yönelik envanter çalışmaları yapmak

İlgili yönetmelik içerisinde kültür varlıkları, yatırım ve işletmeler, personel, idari ve mali işlerin işleyişine dair daha pek çok madde bulunmaktadır fakat bu maddeler büyükşehir ve özel idarelerdeki ifadelerle çok benzer olduğu için tekrar belirtme gereği görülmemiştir. Güzel sanatlar alanındaki görevlerin ayrı bir başlık altında ele alınması şimdiye dek karşılaşılmamış derecede bilinçli yaklaşım örneğidir. Ne var ki, yönetmelikte gösterilen bu incelikli yaklaşım İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün programlama, planlama, bütçelendirme kısmında sürdürülememiştir. Diğer pek çok ilin resmi web sitesinde strateji planlarını, istatistik ve verileri, kültür yatırım programları ve harcamalarına ulaşılabilirken İstanbul Kültür ve Turizm Müdürlüğü açısından bu durum mümkün değildir. Sitedeki veriler sadece Turizm istatistikleri ve aktiviteleri ile sınırlıdır.

İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü resmi internet adresi <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/> içeriği incelendiğinde kültürün gene turizm ve kültürel taşınmaz varlıklara indirgenmiş yorumu kolayca anlaşılır. Bu sebeple kurumun kültür için ayırdığı bütçe ve yatırımlar hakkında güncel istatistik veri bu bölümde sunulamayacaktır.

4. TÜRKİYE SANAT KURUMUNA DAİR KANUN TASARISI ve DEVLET OPERA BALESİ YENİ ÖRGÜT MODELİ ÖNERİSİ

İncelemenin bir sonraki bölümünde Türkiye’de opera sanatının tarihi gelişimi kısaca gözden geçirilerek yeni dönem kültür politikası olan TÜSAK kanun tasarısının Opera sanatı ve sanatçısına etkileri üzerinden devam edilecektir.

4.1. Türkiye’de Opera Sanatı

4.1.1. Cumhuriyet Öncesi Opera

Avrupa da Viyana kapılarına kadar dayanmış ve bir çok ülkeyi 623 yılı aşkın süre (1299-1922) kimisini egemenlik kimisini koruması altına almış büyük Osmanlı devleti tarihte her zaman önemsenmiştir. Özellikle sanat dallarında batı bestecilerin böylesine güçlü böylesine önemli padişahların yaşamlarından etkilenerak 150’yi aşan eser üretmişlerdir. Bunlardan bazıları;

- 1696 H. Purcell “İbrahim the thirteenth Emperor of the Turks” Londra’da sergilendi, 13. İbrahim için,
- 1724 G.F.Hendell “Tamerland” Cengiz han için,
- 1782 Mozart “Saraydan kız kaçırma” Barbaros Hayrettin Paşa için,
- 1773 A.M.G. Cacchini’nin “Bajazette e Tamerland” Sultan Beyazıt için,
- 1814 Rossini “İtalya’da bir Türk”, Yanyalı Mehmet Ali Paşa için,
- 1817 Rossini “2. Mehmet”, Fatih Sultan Mehmet için,
- 1881 U.Puccitta “ Le tre Sultane” Londra’da sergilendi, Kanun-i Sultan Süleyman için.

Osmanlı hükümdarlığının daha çağdaş ve daha reformist padişahları sanata daha da önem vererek bizzat ilgilenmişlerdir.

Sultan Abdülaziz Osmanlı Devletinin de sanata değer veren padişahı olması dışında önemli bir bestecisidir. Sultan Abdülaziz (1830-1876) 1867 de Kraliçe Viktorya'nın davetlisi olarak Londra'yı ziyaret ettiği zaman İngiliz askeri bandosu Padişah'ı kendi bestesi olan "la gondola" Barcarolle'u çalarak karşılamıştır. Sultanın bir başka bestesi olan Invitation ala Valse (valse davet) ile bu eserler Avrupalıları oldukça şaşırtmış ve ilgilerini çekmiştir. Sultan Abdülaziz döneminden öncesinde ve sonrasında konservatuarlar yabancı müzisyenler ve değerli besteciler hep saray içinde bulunmuşlardır.

Bir diğer örnekte Sultan Abdülaziz'in 23 Eylül 1872 yılındaki Almanya gezisidir. Robert Wagner'le tanışması ve belki de ilk sponsorluk anlaşmasının gerçekleştiği Beyrut Opera binası yapımı için ödediği bugünkü karşılığı ile yaklaşık 60.000 avro eden 900 taler altını yardım yaptığı bilinmektedir. Bu anekdottan Sultan Abdülaziz'in sanata verdiği önem anlaşılmaktadır.

Buhurizade Mustafa İtri (1640-1711), Hamamizade İsmail Dede Efendi (1778-1846) başlayan sanat serüveni Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün çağdaş düşüncesi; "*sanatsız kalan milletin hayat damarlarından bir kopmuş demektir.*" cümlesi ile sanata ve sanatçıya verdiği önem anlaşılıp hızlı aşamalarla sanatın her alanında ilerlemeler kaydedilmiştir.

4.1.2 Cumhuriyet Dönemi Opera

Büyük Önder Atatürk'ün her alanda olduğu gibi sanat alanındaki de yenilikçiliğini şu cümleden de çıkarmak mümkündür: *“Sanatçı toplumda uzun çaba ve çalışmalardan sonra alnında ışığı ilk hisseden insandır.”*

1914 yılında henüz 33 yaşında askeri ateşlik görevi ile Sofya'da iken onun hayatında büyük etkisi olacak opera sanatıyla tanışmıştır. Sofya'da görev icabı bulunan Mustafa Kemal Paşa Bulgarların operaları olduğunu duyunca hayret etmiş ve oyunu mutlaka görmek istemişti. Ancak büyük ilgi toplayan gala gecesine yer bulmak mümkün olmamıştı. Bu sırada dostu Maarif Encümeni'nden Şakir Zümre temsile iki bilet bularak Atatürk'ü mutlu etmişti. Kral Ferdinand'ın yerini almasıyla oyun başlamıştı. Perde arasında, kral yaverlerinden biri Mustafa Kemal'e majestelerinin kendilerini beklediğini söyledi. Mustafa Kemal heyecanlanmıştı. Kralla ilk defa karşılaşacaktı. Kral Ferdinand Türk ateşesini tanımaktan duyduğu memnuniyeti belirttikten sonra “Operayı nasıl buldunuz?” diye sordu. M. Kemal'in cevabı tek kelime ile “fevkalade” oldu. Daha İstanbul'da opera yokken bir süre önce Türk hakimiyetinden kurtulmuş olan Bulgaristan'da operanın bulunuşu Atatürk'ü çok etkilemişti. Otele geldikten sonra M. Kemal bir türlü uyuyamayıp Şakir Bey'in kapısını çaldı. Şakir Bey'e heyecanla operayı anlatmaya başladı. *“Balkan savaşında niçin Bulgarlara yenildik, şimdi daha iyi anlıyorum.”* dedi ve şöyle devam etti, *“Baksana, adamların operaları var, sanatkarlar yetiştirmişler; opera önemli bir iş, sanatkar ister, müzik ister, dekoratör ister, bütün bunların üstüne adamlar opera binası dahi yapmışlar.”* Ve o akşam Mustafa Kemal Paşa şu sözlerle odasına çekildi, “Bir operaya kavuştuğumuzu görebilecek miyim?” (Yılmaer, H. 1966 : 6-8).

Ulu Önder Atatürk 1914'te Sofya'da izlediği operadan sonra bizde de bu tür sanatçılar yetişmesini, uygun binalarda temsiller verilmesini arzu etti, verdiği direktiflerle sanatçıları yönlendirdi. Mustafa Kemal'in direktifleriyle çok seslilikte öncü besteciler ya da "Beşler" olarak adlandırılan genç müzisyenlerinden besteledikleri ilk ulusal operalar Ankara'daki halkevi salonlarında oynandı. Bu tarihi olay ulusal operamızın en keskin başlangıcı sayıldı. Hemen arkasından Ahmet Adnan Saygun tarafından 3 perdelik ÖZ SOY operası Türkiye'yi ziyaret eden İran Kralı Rıza Şah Pehlevi ve devlet başkanlarının huzurunda Ankara'da 19 Haziran 1934 günü, hemen ardından 27 Aralık'ta TAŞ BEBEK, 28 Aralık'ta BAYÖNDER (Akses'in operası) halkevinde sahnelenmiş oldu. Paris'te müzik eğitimini henüz tamamlamış olan besteci, kompozitör, piyanist Cemal Reşit Rey bir davet üzerine derhal İstanbul'a gelerek konservatuar, opera, senfoni ve benzeri sanat dallarının açılmasında, gelişmesinde ve de yayılmasında önemli bir şahsiyet olarak tarihteki yerini aldı. 1926 yılında Darüelhan adındaki müzik okulu Konservatuar adını aldı ve Türk musikisi bölümü ayrıldı.

Türk Beşleri'nin ilk bestelerini vermeye başladıkları 1934 yılından sonra en önemli gelişme 1936 yılında Musiki Muallim Mektebi'nin Konservatuvar'a dönüştürülmesi olmuş ve bu okulun ilk mezunlarını 1941-1942 sezonunda vermesiyle Ankara'da Tatbikat Sahnesi'nde ilk opera temsilleri verilmeye başlanmıştır.

Tiyatro, opera ve bale sanat dallarını bünyesinde bulunduran Devlet Tiyatroları 1949 yılında 5441 sayılı yasayla kurulmuş ve Devlet Opera ve Balesi 1970 yılına kadar Devlet Tiyatroları teşkilatında bir Bölüm olarak yer almıştır. 1958 yılına kadar aynı yönetim altında idare edilmiştir. 1970 yılında Devlet Opera ve Balesi 'Kuruluş Kanunu' gereğince Kültür ve Turizm Bakanlığı'na 'Bağlı Kuruluş' olarak atfedilmiş ve Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü adını almıştır.

Devlet Opera ve Balesi, 1923'te tamamen yeni bir fikir olarak doğan yeni modern Türk toplumunun kültürel bir yansıması olmuştur. Söz konusu 1970 tarihli ve 1309 sayılı 'Kuruluş Kanunu' ile Ankara'da Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Teşkilatı, merkezi bir yapı olarak kurulmuştur. 1960'tan beri faaliyetlerine ayrı yerel bir kuruluş olarak devam eden İstanbul'daki Opera ve Bale Topluluğu da 1970'te İstanbul Devlet Opera ve Balesi Müdürlüğü adı altında bir şube olarak merkezi yapıya bağlanmıştır. Daha sonra, İzmir (1982), Mersin(1990), Antalya(1997), Samsun(2008) Müdürlükleri de ayrı birimler olarak kurulmuş ve Ankara'daki merkezi yapıya bağlanmıştır. Bugün; Ülkemizde çoksesli müzik sanatının akademik kurallarla profesyonel performanslarını gerçekleştiren sanat kurumları, bu sanatların uluslararası açılımlarını hayata geçirmekte, tüm dünyada büyük ilgi gören uluslararası festival ve yarışmaların örneklerini Ülkemizde de gerçekleştirmekte ve uluslararası platformlarda Türkiye'nin adından söz ettirmektedirler.

Türkiye'nin altı il müdürlüğünde görev yaparak opera-bale ve müzik sanatlarının giderek daha fazla insan tarafından takip edilmesini mümkün kılan ve halkın kültürel gelişimine katkı sağlayarak toplumun çağdaşlaşmasına olanak tanıyan opera sanatçıları sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Türkiye'nin Altı İl Müdürlüğündeki Opera Sanatçıları Dağılımı

ŞEHİR	KORİST	SOLİST	ORKESTRA
İSTANBUL	94	63	86
ANKARA	93	65	118
İZMİR	64	30	75
ANTALYA	34	12	54
MERSİN	32	9	37
SAMSUN	28	4	47
Toplam	345	183	417
GENEL TOPLAM = 945			

Kaynak: www.dobgm.gov.tr

Türkiye Devlet Opera ve Balesi kendi misyon ve vizyonunu resmi internet sitesinde şu şekilde dile getirir:

Ülkemizde çoksesli müzik ile opera ve balenin zor ve ulaşılmaz sanatlar olmaktan çıkarılarak, bu alanlara çok sayıda insanın sevgi ve merakını kazandırmak, toplumun bu sanatlara talebini arttırmak ve bu sanatları toplumun tüm kesimlerinin yararına sunmak misyonunu taşıyan sanat kurumları yurtiçinde turneler gerçekleştirmek için azami gayret ve özeni göstermekte, birçok orkestra, opera ve bale sanatçımız yurdumuzun dört bir köşesinde halkımız ile buluşmakta ve önemli bir kültür hizmeti verilmektedir.

Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, gençlerin ve çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmak ve arttırmak, halkımızın kültür ve sanatı talep etmesini ve aktif yaratıcı süreçlerde yer almasını sağlamak

üzere kurdukları opera-bale kurumları ve senfoni orkestraları ile yurt sathına yayılarak, Anadolu halkının kültürel yaşamına sürekli olarak katkıda bulunabilecek sosyal hizmet altyapısını halkın hizmetine sunmaktadırlar. (www.dobm.gov.tr erişim tarihi: 11.06. 2014)

Köklü geçmişi ve yıllara sirayet eden faaliyetleriyle içinde görsel sanatların tümünü barındıran bir sanat olan operayı halkımıza tanıtan ve sevdiren bu kurum ülkemizin en etkin kültür-sanat kurumlarından biridir. Kültürün sürekliliği, erişilebilir ve etkileşimsel olması için bu tür kurumların devlet tarafından destelenerek yaşatılması önemlidir.

TÜİK 2005-2009 yılları arasında kültürel ve bilimsel faaliyetlere katılanların sayısını etkinliklerin ücretli, ücretsiz ve kısmı ücretli olması ölçütlerine göre belirlemiştir. Analiz edilen faaliyet türleri arasında opera sanatını da kapsayan görsel işitsel gösteri türünün istatistikleri incelendiğinde kültürel etkinliklerin var olması için devlet desteğinin vazgeçilemez olduğu bir kez daha gözler önüne serilmektedir. Örneğin, 2009 yılında görsel işitsel gösterilere giden toplam 7.798.149 kişinin ancak yaklaşık %6.6'sı (508 434 kişi) tam ücretli katılım göstermiş geriye kalan 7.289.215 kişi ücretsiz/ kısmı ücretli etkinliklere katılım göstermiştir. Oranlamalar geriye dönük dört yıl içinde aynı seviyelerdedir.

Ekonomik nedenlerin vatandaşların kültür sanat etkinliklere katılımlarında bu denli büyük belirleyici faktör olarak öne çıkarken devletin etkin kültür politikaları geliştirme zorunluluğu bir görev halini almaktadır.

Tablo 4.2. Kültürel ve bilimsel faaliyetlerin ücretli olup olmama durumuna göre katılımcı sayısı, 2005-2009

Kaynak:TÜİK, Kültür İstatistikleri,www.tuik.gov.tr

FAALİYET TÜRÜ	YILI	TOPLAM	%	ÜCRETLİ	%	ÜCRETSİZ	%	KISMEN ÜCRETLİ	%
Görsel-İşitsel Gösteri	2005	8 665 097	19,6	519 609	18,0	8 023 658	20,4	121 830	6,4
	2006	7 282 242	14,3	557 369	11,1	6 530 779	14,7	194 094	13,1
	2007	7 028 386	14,4	517 732	13,1	6 288 700	15,0	221 954	7,4
	2008	10 189 028	20,0	484 810	11,4	9 410 105	20,8	294 113	19,7
	2009	7 798 149	16,2	508 434	16,3	7 168 468	16,4	121 247	9,1

Bir sonraki bölümde verilen bilgiler doğrultusunda Devlet Opera Balesini doğrudan etkileyecek olan Kültür ve Turizm Bakanlığının en güncel kültür-sanat politikası TUSAK yasa tasarısı üzerinde değerlendirmelerle devam edilecektir.

4.2. Türkiye Sanat Kurumu Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı

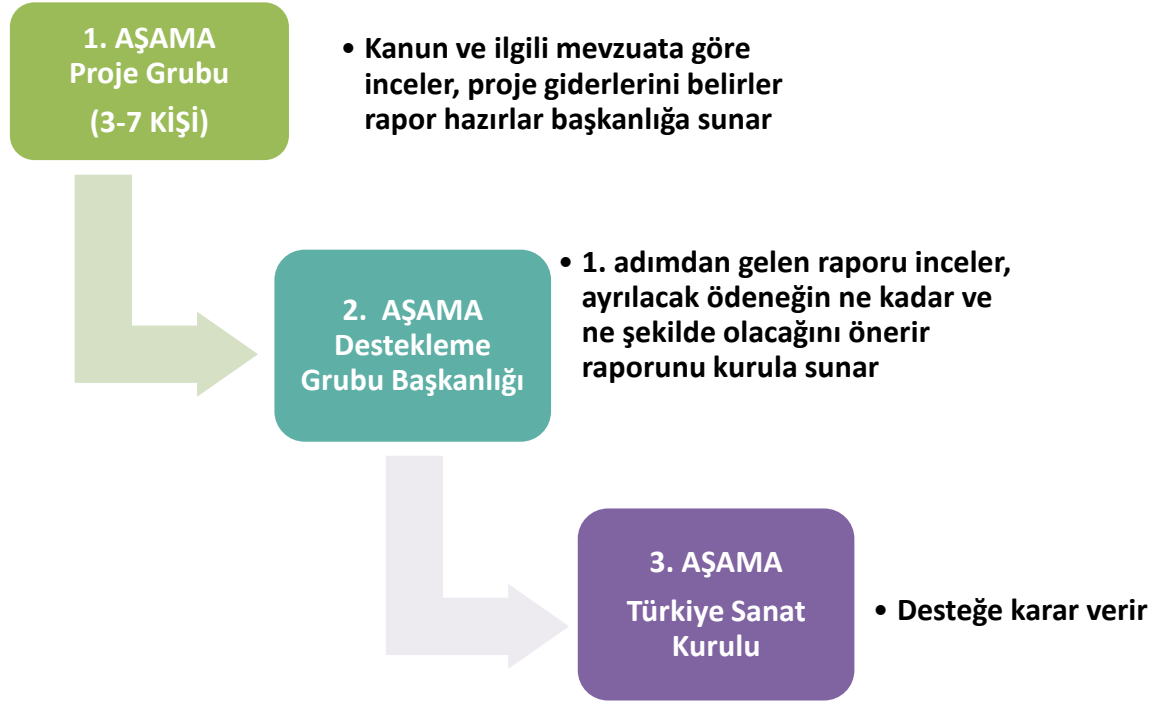
“Dünya aydınlık olsaydı, sanat olmazdı” Albert Camus

Kültür ve Turizm Bakanlığı sanatın desteklenmesi hakkında kanun tasarısı taslağı adıyla hazırladığı çalışmada Bakanlığa bağlı, tüzel kişiliğe, idari ve mali özerkliğe sahip özel bütçeli Türkiye Sanat Kurumu kurulması önerisinde bulunmuştur. Türkiye Sanat Kurumu başkan ve ikici başkan olmak üzere toplam on bir üyeden oluşan bir kurul tarafından yönetilir. Kurul üyeleri Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile atanır. Tasarının getirdiği köklü değişikliklerden en büyüğü Güzel Sanatlar Müdürlüğü, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğünün kapatılmasıdır. Bahsi geçen müdürlüklere ait tüm eserler, taşınır ve taşınmazlar, araç, gereç, malzeme, demirbaş taşınmazlar, banka mevcudu, menkul kıymetler

hiçbir işleme gerek kalmaksızın Türkiye Sanat Kurumuna devredilecektir. Mevcut personellerin ilgası içinse çeşitli formüller önerilmiştir.

Taslağın maddelerinin ülkemizin güncel kültür politikası açısından neler söylediğini, planlanan değişimin Opera ve Bale sanatını ve sanatçıları nasıl etkileyeceğini incelemeyen önce taslağın bu konunun Türkiye'deki şu uzman isimleri tarafından reddedildiğini belirtmekte fayda var: Opera Bale Genel Müdürü Rengim Gökmen, Müdür Yardımcıları Şadi Erdoğan, Nilgün Çelebi, Ankara DOB Müdürü Aykut Çınar, İstanbul DOB Müdürü Suat Arıkan, İzmir DOB Müdürü Aytül Büyüksaraç, Mersin DOB Müdürü Erdoğan Şanal, Antalya DOB Müdürü Kenan Korbek ve Samsun DOB Müdürü Volkan Kıran TÜSAK'A hayır bildirisine imza atmıştır.

Türkiye Sanat Kurumu kanun tasarısıyla ilgili en kaygı verici düzenlemelerinden biri kurumun destekleme usulüdür. Projesini gerçekleştirmek isteyen bir sanatçı, yönetmen, yazar, senaristin kurula sunduğu öneri aşağıdaki tabloda özetlenen üç kademeli değerlendirme sürecini aşarak kabul edilecektir.

Şekil 4.1 TUSAK Proje Önerileri Değerlendirme Süreci Aşamaları

Türkiye'nin kuruluşundan beri şikayet edilen hantal bürokratik anlayışın bir tezahürü olduğu düşünülen bu destekleme sistemi elbette ki ilerde idari ve mali sıkıntılara gebe olacaktır. Uzun süreler resmi yazışmaların yapıldığı işlemlerin sürdüğü bilgisiyle projenize cevap beklemek zorunda kalacağınız bu işleyiş şemasına resmen ekleyemediğimiz bir diğer husus da Başkan ve Genel Sekreterliğin görevleri arasında bulunan kurul toplantılarının gündemini belirlemedir. Projelerin akibeti açısından son derece önemlidir çünkü proje başvurusunun değerlendirileceği kurul toplantısının gündemine alınması bütün bu işlemlerden geçerek gelecek pek çok başvuru arasında gecikebilir.

Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk bir yıl içinde Kültür ve Turizm Uzmanı kadrosundaki uzmanlar kendi başvuruları sonucu hiçbir özel şart aranmaksızın sanat kurumu uzmanı olarak atanabileceklerdir. Bu şekilde atanacak olan bakanlık memurları proje grubu ve/veya destek grubu içerisinde görev alarak sanatçı, yönetmen,

yazar, küratör, prodüktör ve rejisörlerin projelerini değerlendirip onaylayacak pozisyonda göreve getirilecekler.

Bir diğer endişe sebebi düzenleme Destekleme Usulü Madde sekizin beşinci fıkrasındaki destek miktarı, proje gruplarınca yapılan değerlendirmeye göre belirlenen proje giderlerinin yüzde ellisini aşmaz ifadesidir. Diğer yüzde ellilik gideri bulmak proje yöneticisine kalmaktadır ki bu Türkiye’de sanat ürünleri ve etkinliklerinin ciddi anlamda var olamayacağı, ulaşılabilirliğini kaybedeceği ve en son aşamada kalitesini şuan ki standardın çok daha altına indirecek bir sonuç doğuracaktır.

Destekleme Usulü madde sekizin yedinci fıkrası aslında bu tezin de ana savunularından biri olan belediye ve il düzeyinde kültürün desteklenmesiyle alakalıdır:

Büyükşehir ve il belediyeleri ile il özel idareleri, değerlendirme ve karar organlarını kendi mevzuatlarına göre oluşturmak suretiyle, bu Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan mevzuatta belirtilen esas ve usuller doğrultusunda illerindeki sanat projelerini destekleyebilirler.(TÜSAK Yasa Tasarısı Madde 8)

Eğer belediyeler ve il özel idarelerine kendi düzenledikleri organlarla bu kanun uyarınca kültürün desteklenmesi konusunda yetki verilebiliyorsa neden bütün bu kurumlar aradan kaldırılarak yerel kültür politikalarının geliştirilip uygulanmasının önü açılmasın sorusu akla gelmektedir. Bütün illerin uyacağı kanun ve kanuna bağlı esas ve usuller belirlendikten sonra tüm ülke için genel çerçeve çizilmiş aynı zamanda da bölge halkının gelişim ve taleplerini göz önünde bulunduracak projelerin desteklenmesinin önü açılacaktır.

Bu kurum için devletin bütçesinden büyük bir miktar ayrılacaktır. Her şeyden önce oluşturulmak istenen kurumun on bir üyesi en yüksek devlet memuru mali haklar

kapsamında yapılan her türlü ödemeler toplamının en yüksek birimi üzerinden ücret alacaklardır ve en yüksek devlet memurunun yararlandığı sosyal hak ve yardımlardan faydalanacaklardır. Başkandan sonra Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcısı, Genel Sekreterlik, ve bunların altındaki şu hizmet birimleri;

1. Tiyatro Destekleme Grup Başkanlığı
2. Opera, Bale, Dans Destekleme Grup Başkanlığı
3. Müzik Destekleme Grup Başkanlığı
4. Geleneksel Sanatlar Destekleme Grup Başkanlığı
5. Görsel Sanatlar Destekleme Grup Başkanlığı
6. Edebi Eserler Destekleme Grup Başkanlığı
7. Yönetim ve Destek Hizmetleri Grup Başkanlığı
8. Teknik Hizmetler Destekleme Grup Başkanlığı
9. Özel Kalem Müdürlüğü
10. Hukuk Müşavirliği
11. Strateji Geliştirme Grup Başkanlığı
12. Basın Müşavirliği

Bu birimlere bağlı bir çok uzman ve memurun devletten alacağı ücret, yardım ve kamu harcamaları (makam arabaları vb. gibi) düşünüldüğünde, tüm ara birim ve personelleri yaratmaktan vazgeçip (tasarının da farkında olmadan Madde 14'ün 6. ve 7. Fıkrasında onayladığı gibi) mali kaynakları doğrudan belediyeye aktararak planın ortaya çıkartacağı mali ve idari sorunlardan uzaklaşılabilir ve ülkemizin 1960 yılından bu yana benimsediği planlı kalkınmada milli bütçenin daha etkin ve tasarruflu kullanımı sağlanabilir.

Sanatçıları ve STKları en çok kaygılandıran maddelerden biri de Geçici 9. Maddedir. Bu madde mevcut sanatçı memurların gelecekteki konumunu ve çalışma

şartlarını belirleyen maddesi olması sebebiyle en çok eleştirilen düzenlemelerden biridir. Geçici 9. Madde incelendiğinde şu an Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesi altındaki kurumlarda sanatı sahneye koyarak halka sunan sanatçıların neredeyse tamamının büro memuru haline getirildiği görülür. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü ve Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünde çalışmakta olan personelin bir kısmının Bakanlıkta oluşturulacak komisyonlarca en az birer adet kurulacak olan orkestra, koro ve topluluklarda görevlendirileceği söylenmektedir ancak komisyon üyeleri kimlerden kaç kişiden oluşacağı ve bu elemeyi hangi kriterlere göre yapacağı belirli değildir. Daha önemlisi, bu koro, orkestra, ve topluluklar şuan ki sanatkarlardan kaçını istihdam edebilme kapasitesinde olacaktır, alt-üst eleman sınır belirli değildir. Burada görev alabilecek şanslı azınlığa gösteri ve temsil için bilet basabilir denmektedir fakat gelirin tamamı Bakanlıktaki özel bütçeye ayrılma şartı konmuştur. Eğer isterlerse bu gruptaki personel de Türkiye Sanat Kurumuna proje sunup ödenek alabilir fakat bu projenin gişe gelirlerinden destek tutarının yüzde ellisini geçmemek suretiyle henüz netleştirilmemiş bir oranda pay verilebilir denmektedir. Yani, sanatçıların ekstra sanatsal faaliyetinin performans değerlendirmesi olasılık ihtimalindedir.

Yukarda bahsi geçen grupta yer alamayacak personel Bakanlık Kültür ve Sanat Araştırmaları Genel Müdürlüğüne yahut konservatuar mezunu ve on yıl tecrübeli ise Üniversitelerin ilgili bölümlerinde öğretim görevlisi olarak devredileceklerdir. Sanatsal etkinlikleri düzenleyip halka sunmak göreviyle devletten maaş alması gereken personelin Araştırma Müdürlüğünde veya Akademik camiada ne kadar verimli ve amaca hizmet eder şekilde istihdam edileceği düşünülmelidir. Ayrıca, bu personel halihazırda almakta olduğu teşvik ve ikramiyelerden men edileceklerdir. Bu durum taslaktaki kazanılmış hak kayıplarının bir kaçına örnektir. Bu pozisyonlar, her hangi bir

nedenle boşaldığında iptal edilmiş sayılacaklardır, ve yerine yeni kadro tahsis edilmeyecektir. Bu da Türkiye'deki Kültür Sanat politikasının geleceğe dönük vizyonunun küçülme politikası olduğunun göstergesidir. Uzun vadeli ve sürdürülebilir bir planlama olamayacağı sadece bu maddelerden anlaşılabilir. Ve en önemli sorun eğitimini almış, eğitimini aldığı alanda istihdam edilme şansına nail olmuş, ve yıllar içinde edindiği tecrübelerle sanatını geliştirmiş bu insanları çeşitli şekillerde memuriyetlere gönderirsek, ülkemizde sanatı kim icra edecek, halka ve gelecek nesillere kim tanıtip sevdirecek sorusudur.

Planlamanın en incelikli bölümü desteklemeye ilişkin çalışma ve usullerin belirlenmeden kamu oyuna sunarak bir belirsizlik yaratan bu taslakta desteğin geri alınması Madde 10'da ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Desteğin geri alınması durumu kurumun işleyişi, profesyonel bakış açısı benimsetmesi açısından elzem kabul edilebilir fakat maddenin 2. fıkrası şöyle bir uygulama getirmekte:

(2) Proje sahibince haklı bir nedenle projenin uygulanması imkanının ortadan kalkması veya projenin uygulanmasının devamının imkansız hale gelmesi gerekçesiyle, kararlaştırılan destek tutarının alınan kısmının tamamının veya kısmen iade edilmesi talebinin Kurulca uygun görülmesi halinde, söz konusu tutarın Kuruma iadesinde yürürlükteki kanuni faiz oranı uygulanır. (TÜSAK Yasa Tasarısı Madde 10-2)

Bu maddede proje yürütücüsünün haklı bir sebeple projeyi yarım bırakması durumunda desteğin faiziyle geri alınması kültür ve sanata korumacı olmayan, samimiyetsiz bir yaklaşım göstergesidir. Haklı sebepler arasında turneye giden bir dans, tiyatro, koro grubunun trafik kazası geçirmesi ya da yazarın yönetmenin projeyi bitirmeden ağır bir hastalığa yakalanması da olabilir. Zaten maddi gelir kaynakları

kısıtlı bu grubun faizle geri ödemek zorunda kalacağı bir desteği talep etmekte tereddütte düşeceği öngörülebilir.

Taslağın sanatkar memurlar için olumlu bir düzenleme gibi gösterdiği Geçici Madde 10 sanatçıların emekli ikramiyeleriyle ilgilidir. Emekli aylığı bağlanmasına hak kazanmış olan personelin yaş haddiden emekliliğine en fazla üç yıl kalanlar yüzde otuz, üç yıldan fazla altı yıldan az kalanlar yüzde kırk, altı yıldan fazla kalanlar içinse yüzde elli fazlasıyla ödenecek emekli ikramiyeleriyle onları emekli olmaya ikna çabası güdülmektedir. Ancak sanatçılar şuan hak kazandıkları net ücret, ikramiye ve teşviklerini (kalan çalışma süresi ile) yıllık gelir ve ikramiye toplamı bazında hesapladıklarında karlı gibi göstermek istedikleri bu sistemde zarar ettiklerini görmüşlerdir.

Bu planlamanın tezin son bölümünde Devlet-Opera Bale teşkilatlanmasına adına sunduğu modeli ve kültür yaklaşımını doğrulayan bir diğer maddesi de Değiştirilen ve Yürürlükten Kaldırılan Hükümler Madde 14ün altıncı ve yedinci fıkralarıdır.

6. 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 61 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Büyükşehir ve il belediyeleri bütçelerinde, bir önceki yıl Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesinin genel bütçe içindeki payından az olmamak kaydıyla, sanat faaliyetlerinin desteklenmesinde kullanmak üzere ödenek ayırmak zorundadır. Ayrılan bu ödenekten cari yıl içerisinde harcanamayan tutarlar müteakip yılın Şubat ayı sonuna kadar Türkiye Sanat Kurumunun ilgili hesabına aktarılır”

7. 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 44 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“İl özel idareleri bütçelerinde, bir önceki yıl, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesinin genel bütçe içindeki payından az olmamak kaydıyla, sanat faaliyetlerinin desteklenmesinde kullanmak üzere ödenek ayırmak zorundadır. Ayrılan bu ödenekten cari yıl içerisinde harcanamayan tutarlar müteakip yılın Şubat ayı sonuna kadar Türkiye Sanat Kurumunun ilgili hesabına aktarılır”

Var olan Güzel sanatlar, Tiyatro ve Opera-Bale kurumlarını tamamen ortadan kaldıran ve Bakanlıktaki işleyişi reforme eden bu taslakta yerel aktörlerin rolü göz ardı edilememiştir. Bu kanunla İl bazında sanat faaliyetleri düzenlemelerinin zorunlu olduğu söylenmektedir. Ve bu faaliyetler için gerekli bütçenin üst makamlarca tahsis edilmesi görevi de altıncı ve yedince maddede ifade edilmiştir. O halde, sanat faaliyeti yapmak zorunda kılınan mahalli yönetimlerin yerine hiçbir kurumsal yapının getirilmediği tiyatro, bale, dans, gibi sahne sanatları için yerel kültür politikası geliştirmesine de imkan tanıma zorunluğu doğacaktır.

Özetle, bu kanun tasarısı Türkiye’de kültür-sanat hayatı için parlak bir gelecek vadetmekten çok uzaktır. Anadolu’daki illerde opera, bale, senfonik müzik gibi disiplinlerin yaşayabilmesi, halkın sanata ulaşabilmesi için devletin istikrarlı desteği şarttır. Mevcut kurumlarda çalışanların mesleki kariyerleri ve hakları kaybolmaktadır. Şuan Türkiye’deki yaklaşık 53 sanat lisesi ve 39 konservatuarda eğitim alan binlerce öğrencinin en önemli, kurumsal ve güvenilir iş kapsı olan Devlet Opera ve Balesi, Devlet Tiyatroları, Orkestra ve Korolar ilga edilerek geleceğin işsizler ordusu yaratılmaktadır. Konservatuarın şan bölümünden mezun bir öğrencinin bu kurumların olmadığı bir Türkiye’de mesleğini icra edebilmesi ne derece mümkündür? Bahsi geçen Kurumların hiçbir resmi statüye bağlanmadan ortadan kaldırılması kültürün sürdürülmesi, aktarılmasına sekte vuracaktır. Sunulan modelle sanatın ve sanatçının özerkliği korumak adına hiçbir gelişim olmadığı, dayatmacı bir anlayışa bürünebilme

kapasitesi yüksek bir idari sistem olduğu eleştirileri seslendirilmektedir. Proje alım yoluyla tiyatro, konser, opera düzenlemek sanatın ticarileşmesine yol açacaktır. Yasa kabul edildiğinde Bakanlık bünyesinde kurulacağı vaat edilen birkaç orkestra, koro grubu mevcut kurumun dışında kalacak sanatçı memurların çok cüzi bir miktarını bünyesinde barındırabilecektir. Revizyonun yapılması gerektiği bir gerçektir ama bu plan geleceğe dönük bir sürdürülebilir kültür sanat politikasının ürünü değildir.

Başlangıçta da belirtildiği gibi kapatılması planlanan kurumlarda reform yapılması gerektiği inkar edilemez bir gerçektir. Kurumlar içinde yaşanan mali ve idari sıkıntıların temel kaynağı otuz yıl kadar önce hazırlanan kanun, yönetmelik ve tüzüklerle idare ediliyor olmalarıdır. Kötü yönetim anlayışı ve verimsiz yöneticilerin sorumlu tutulması gereken bu eksikliklerin bedelini tüzel kurum ve sanatçılara ödetmeden giderilmesi için bir sonraki bölümde yeni bir düzenleme önerisinde bulunulmuştur. Opera sanatı için önerilen bu model tüm ana sanat dallarının işleyişine örnek teşkil edebilir ve uygulanabilir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde taslak kanun yasa tasarındaki olumsuzluklar ve mevcut kurumdaki revize edilmesi gereken konular göz önünde bulundurularak alternatif bir model oluşturulmuştur. Modeli geliştirirken Hükümet ve Kalkınma Planlarında vurgulandığı gibi bölgesel gelişim farklılıklarını ortadan kaldıracak yerel yönetimleri güçlendirecek kalkınmanın ekonomik ve kültürel bütünlük arz etmesi görüşü benimsenmiş ve modele yansımaları amaçlanmıştır.

4.3. Devlet Opera ve Balesi Yeni Örgüt Modeli Önerisi

Türkiye’de modern batı sanatının en köklü ve yetkin uygulama merkezlerinden olan Devlet Opera ve Balesi’nin günümüz evrensel sanat konjonktürü, Türkiye’nin geçirdiği değişim süreçleri, kurumun yurt çapındaki yaygınlığı ve toplumdaki algısı

değerlendirilerek yeniden yapılandırılması gerektiği hem kamu hem de kurum çalışanları tarafından kabul gören bir gerçektir. Kurulduğu günden bu yana Opera ve Bale sanatına dolayısıyla Türk toplumunun çağcıl, sanatsal bir topluluk olması yolunda yaptığı katkı ve birikimleri kaybetmeden layık olduğu gelişmiş konuma gelmesi için yapılması gereken değişiklikler üç ana başlık altında özetlenebilir.

Şekil 4.3. Devlet Opera ve Balesi Örgüt Modeli Yeni Yaklaşımlar

4.3.1. Özerklik

Yeni modelle örgüte kazandırılmak istenen özerklik özelliği 62. Hükümet programının *İnsanı Kalkınma* başlığı altındaki üçüncü maddeyle paraleldir. Bu maddede *kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması temel ilke olmaya devam edecek, merkezi yönetim tarafından yürütülmesi zorunlu olmayan hizmetler yerel yönetimlere devredilecek, (...) kültür, sosyal yardımlaşma, turizm, (...) hizmetlerinde yerel yönetimlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik çabalarımız devam edecektir* ilkesi benimsenmiştir.

Buradan hareketle tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de Opera Sanatı kendi özerk kurumunda icra edilmelidir. Nasıl ki İngiltere Devlet Opera ve Balesi yahut

Rusya Devlet Opera ve Balesi adında bir örgütlenme yoksa Türkiye’de de merkeziyetçi ve tümden gelimci bu yaklaşım terk edilmelidir. Opera ve balenin Tüm Avrupa ülkelerinde ve Amerika’da olduğu gibi birbirine destek fakat özünde birbirinden farklı iki ayrı eğitim ve uzmanlık isteyen disiplinler olduğu kabul görmeli ve bu yaklaşım kurumların örgütleniş şekline yansıtılmalıdır. Bu sebeple özerklik kazanması gereken Devlet Opera ve Balesi kurumu tüm tüzel kişiliği ve taşınmazlarıyla Şehir Operası adıyla Büyükşehir Belediyelerine devredilmeli ve burada birbirinden bağımsız iki ayrı birim olarak ele alınmalıdır. Çalışmada önerilen örgütlenme şekli bale sanatı içinde düzenlenecek örnek model olarak ele alınabilir. Opera sanatı Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı olarak Şehir Operası adında çalışmalarını sürdürmelidir. Yeni örgütlenmede halen geçerli olan 1309 sayılı sözleşmeli sanatçı yasası yürürlükten kaldırılıp tüm sanatçılar ve opera elemanları belediyeledi diğer memurlar gibi 657 sayılı devlet memurları yasasına göre çalışmaya devam edecektir. Kurumun yönetici amiri Sanat Yönetmeni’dir. Sanat yönetmeninin görevleri: Her türlü sanat, teknik ve idari işlerin birinci derecede sorumlusudur. Bir yıllık opera programını hazırlayarak sanat kurulunun onayına sunar. Rejisörle birlikte rol dağıtım ve koro listesini sanat kuruluna sunar. Personel alım talebi, malzeme ihtiyaç listesi ve yıllık programı Kültür ve Sosyal İşler Müdürüne sunar. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü sanatçıların ortak kararlarla önerdiği 3 isim içinden birini seçerek Sanat yönetmenini atar. Halihazırda Devlet Opera ve Balesi müdürlüğü bulunmayan illerde ilk Sanat Yönetmenini devlet konservatuari mezunu ve alanda 15 yıl deneyim sahibi olma şartıyla Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü atar. Sanat Yönetmenlerinin görev süresi 3 yıldır. Her 3 yılda bir sanatçıların önerisi ile Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünün atamasıyla göreve gelirler. Bir sanat yönetmeni en fazla 3 dönem görev yapabilir. Atanan Sanat Yönetmeni sanat kurulunu oluşturur. Sanat kurulu: sanat yönetmeni, orkestra şefi, şan

şefi, koro şefi, teknik şef, başrejisör, dekor ve kostüm direktöründen oluşur. Sanat Yönetmeni ve Kurulu diğer sanatçıların alım sınavını yapar, sınav sonuçları Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü onayında geçirilerek Şehir Operası kurulur. Malzeme ihtiyaç listesi dekor ve kostüm direktörü ve teknik şef tarafından hazırlanır. Başrejisör diğer tüm rejisörlerle birlikte sanat yönetmeninin yıllık programı hazırlamasına yardımcı olurlar. Rejisör, teknik şef, dekor-kostüm direktörü birlikte sahnelenecek eserin dekor kostüm ve aksesuarlarını belirlerler.

Bu modelde Devlet Şehir Tiyatroları yönetim şemasında olduğu gibi bir Müdür, Müdür yardımcısı ve yedi kişilik yönetim kurulu oluşturulmasından bilinçli olarak kaçınılmıştır. Bu hiyerarşinin benimsenmemesinin sebebi sanat alanında eğitimi ve tecrübesi olmayan kişilerin karar merci ve yönetici pozisyonuna getirilip sanatın icrası ve icraatçısı adına karar verme yetkisine sahip olmasını engellemektir. Kurum kendi uzman personeliyle demokratik, profesyonel ve özerk bir şekilde iç işleyişini düzenleme hakkına sahip olmalıdır. Yıllık programların, personel alımının ve mali işlerin tümünün Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü onayı alınarak hayata geçirileceği bu modelde mahalli idarelerin rolü denetim ve destektir. Kurumun şuan ki iç işleyişinde özerklik politikası güdülmemekte ve bu durum pek çok sıkıntıya sebebiyet vermektedir. Örneğin, sanatçılar yıllık izin ve/veya yurt dışı izni için Şehir Müdürlüğü ile Ankara'daki Genel Müdürlük arasındaki yazışmaların tamamlanması için uzun süreler beklemek durumunda bırakılmaktadır. Oysaki Genel Müdürlük şahsını ve performansını bilmediği bir personele izin verme yetkisini o personelle birebir çalışan performansını denetleyebilen Yönetici Amiri konumundaki Sanat Yönetmenine devreder ise hantal, ağır işleyen, bürokratik engellerle boğuşan devlet kurumları yerine faal, etkin, sorun çözücü mahalli yönetim anlayışı getirilmiş olur. Tüm dünyada Yerel Yönetimlerin güçlendirilmesi gerektiği algısının şiddetle desteklendiği bilinciyle, Şehir Operası

kurumunu da merkeziyetçi bir kimlikten kurtarıp, yerinden yönetime daha fazla inisiyatif tanınarak özerkleştirmek gerektiği yeni modelin en önemli savunularından biridir.

4.3.2. Yaratıcı Rekabet

Devlet Opera ve Balesi kurumunun eleştirilmesi ve çözüm getirilmesi gereken yönlerinden biri kurum içi performans ölçütüdür. Ne yazık ki, 1969 kanunu ile Devlet Müdürlüğüne bağlanan sanatçılar aynı zamanda devlet memuru haline geldikten sonra sabit maaş politikası altında görev yaptıkları için “memur zihniyeti” diye tanımlayabileceğimiz sanatsal verimlilik kaygısından uzaklaşmış bir atmosferde görevlerini yerine getirme eğilimi gösterebilmektedirler. Bu eleştirinin sanatçılardan çok sanatçıları iyi yönetememe sorunu olan vizyonsuz yöneticilere getirildiğini belirtmekte fayda vardır.

Mevcut çalışma sistemine yeni bir soluk getirecek, sanatçıları kendini geliştirip yenilemek zorunda bırakacak, daha iyi performansın daha çok ödüllendirildiği bir öneri getirilmektedir. Bu öneriyle birlikte 1309 sayılı sözleşmeli sanatçı kanun yürürlükten kaldırıldığı için sabit maaşa ek 6 ikramiye politikası terk edilecektir. Ek ücret haricindeki baz maaşları diğer belediye memurlarının da tabi olduğu kanuna bağlıdır. Kaldırılan ikramiye sistemi yerine performans sistemi getirilecektir. Sanatçılar bu sistemle birlikte görev aldıkları temsil başına ek ücretler alacaklardır. Baz maaşa hak kazanmak için bütün şancılar bir sezon döneminde en az bir eserde rol almak zorundadırlar. Orkestra üyeleri ise en az 3 eser çalmak zorundadırlar. Bunun dışındaki opera personeli performans sistemine tabii değildir. Bu düzenlemeyle kurum için performans arttırma ve müzikal kaliteyi yükseltmek amaçlanmıştır. Ek ücret hesabı sanatçıların alacağı baz maaş üzerinden günlük ücretlerinin 1/30'unun baz maaşa

hiyerarşik kademe puanıyla çarpılıp eklenmesi usulüyle hesaplanır. Aşağıdaki şekilde ek performans ücreti hesaplaması yapılmıştır.

Ana para $\% 1/30 \times 10 =$ Sanat Yönetmeni

Ana para $\% 1/30 \times 9 =$ Orkestra Şefi

Ana para $\% 1/30 \times 8 =$ Baş Rejisör

Ana para $\% 1/30 \times 7 =$ Koro Şefi

Ana para $\% 1/30 \times 6 =$ Teknik Şefi, Dekor ve Kostüm Şefi

Ana para $\% 1/30 \times 5 =$ Solo Şancılar

Ana para $\% 1/30 \times 4 =$ Orkestradaki üyeler

Ana para $\% 1/30 \times 3 =$ Koristler

Şekil 4. Opera Sanatçıları Ek Performans Ücret Formülü

Ek ücretler listedeki pozisyonlar için 3 yıl boyunca her ay sabit olarak ödenir.

Bu ücretler görev alınan temsil başına aylık baz maaşa eklenir.

Sanatçıları monotonlaşmaya, şahsi gelişime kapalı çalışma tarzına iten düzenlemelerden biri de şancıların solist ve korist olarak iki ayrı grupta sözleşmeler imzalamasıdır. Bu iki gurubun elemanları aynı eğitimden geçerek aynı sınavla seçilirler fakat farklı görev adlarına sahip olurlar. Bir korist ile solistin sergilemesi gereken performans arasındaki büyük farka rağmen aynı maaşı almaktadırlar. Bu da daha iyi performans sergileme azmini baltalayan bir durumdur. Yeni örgütlenmede şancılar koro ve solo olarak iki gruba ayrılmayacak, tüm şancılar yıl içinde farklı eserlerde solist ya da korist olarak görev yapacaklardır. Gösterecekleri performanslarına bağlı olarak temsillerde rol verilecektir. Eserler sahnelenmeden önce sanat kurulu tarafından eserde rol alacak şancıların öncelikle eserdeki rollere talip olup hazırlık yapıp seçmelere katılması istenecektir. Sanat kurulunun yapacağı seçmeler sonucu roller dağıtılacaktır.

Seçmelere katılıp solistlik rolü verilmeyen şancılar koroda görev yapacaklardır. Yapılan seçmelerde sanat kurulu role uygun solist bulunmadığına karar verirse, o eserdeki solo rolü için karar verilecek olan prova ve temsil ücreti belirlenerek kurum dışından sanatçı temin edebilir.

Performans sistemiyle sanatçılar eserlerin solist rolünü üstlenerek gelirlerini arttırmak için kendilerini profesyonel açıdan geliştirmek zorunda hissedecek bu da yaratıcı sanat gücünü besleyerek grup içinde öne çıkmaya çalışmaktan geçecektir. Görevini bu bilinç ve şevkle yerine getirenler için somut bir ölçme değeri getirilmiş olacak performanslar anında teşvik edilecek, bu performansı sergilemeyen sanatçılar ise azami temsil sayılarını gerçekleştirerek standart maaşlarını alacaklardır. Sonuç olarak, daha çok emek harcayanla daha az emek harcayan arasında sistematik, ölçülebilir, nesnel bir fark yaratılacaktır.

4.3.3. Yerel Kültür Politikası

Sanatın ulusal kalkınma ve dönüşümdeki önemiyle ilgili daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz yaklaşımlar ve gerçekler hatırlandığında sanatın ulusal kültür politikası olması yanı sıra kültürel çeşitliliği, bölgesel farklılıkları kucaklayan yerel kültür politikaları da bütünün bir parçası olmalıdır.

Türkiye'nin kültür-sanat politikası belirlenirken çeşitli bölgelerinde birbirinden tamamıyla farklı sosyo-ekonomik toplulukların yaşadığı gerçeğini göz ardı etmemek çok önemlidir. Bu farklılıklar sebebiyle, hazır-yapım merkezîyetçi kültür politikası tarifleri uygulanamaz. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Marmara Bölgesi aynı senaryoya göre gelişemez.

Örneğin; opera sanatının yeterince tanınmadığı ve rağbet görmediği düşünülen illerde tüm sezon boyunca klasik opera eserlerini sahnelemek yerine halkın ilgisini

ekecek müzikaller ve konserlere ağırlık verilerek opera salonlarıyla bağ kurmasını sağlanabilir. nerimizi hayata geçirmek isteyen Doğu Anadolu illerinden birindeki Şehir operası Kürtçe bir operayı yıllık programa alarak bir ilke imza atabilir.

Kültür politikalarının uygulayıcısı ve toplumla entegrasyonunu sağlayan aktörlerden Şehir Operası yerele sahip çıkan ulusal kültür politikaları çerçevesinde ele alındığında Sanat Yönetimi ve Kurulunun buldukları bölge halkının ilgi, beğeni ve hassasiyetlerine duyarlı programlar geliştirmesi beklenir. Ancak, opera ana sanat dalının ayrılmaz parçası olan klasik opera eserlerini de Türk halkına tanıtma görevine haizdir.

SONUÇ

Bilgi ve birikimlerin aktarımı olmadan kültürün üretilmesi, yaşatılması ve çoğaltılması olanaklı değildir. Kültürün süreklilik özelliği gerçekleştirilerek bilgi birikim aktarımını sağlayan kamu kurumlarının geliştirilerek korunması Türkiye gibi özel sektör girişimlerinin kültür-sanat faaliyetlerini fonlamada yeterli olmadığı ülkelerde kültürün var olması için esastır.

Kültür politikaları iktidardaki egemen politik görüşe yahut zamanın popüler eğilim ve beğenilerine dayandırılmaz. Uluslararası kültür stratejilerini benimseyen uzun vadeli politikalar geliştirmek gerekir. Yapılan incelemelerde görüldüğü gibi devletin en önemli politika belgelerinde bu denli bir yaklaşımla oluşturulmuş politikalar yoktur.

Kültür politikaları geliştirilirken mesleki ve yaratıcı eğitime önem verilmesi sektörün geleceği ve sürdürülebilir kültür ürünleri üretimi için önem arz etmektedir.

Kamu müdahalelerindeki nihai amaç kültürel gelişimi şekillendirip kontrol altında tutmak yerine bu gelişimi desteklemek olmalıdır. İster sponsorluk faaliyetleriyle ister özerk ve ya kamu kaynaklarıyla desteklensin sağlanan fonlar karşılığında belirgin beklentilere girilmemeli, desteklemenin amacı sanatsal faaliyetleri, sanatçıları ve sanatsal ifade özgürlüğünü koruma altına almak olmalıdır.

Devlet teşviki kurumlara yeni yaratıcı güçler edinme, yeni izleyici kitleleri kazanma, programları yoluyla güncel konuları işleme, yeni sanatsal anlatılar ve iletişim araçları keşfetme olanağı tanınmalıdır.

TÜSAK yasa tasarısıyla yeni oluşturulacak komitenin tüketici içgüdülerine seslenen tarafsız ve zararsız herkese hitap eden belli bir kitle için ilgi uyandırmayan içeriklere sıklıkla destek vereceğinden şüphe duyulmaktadır.

Sebeup olabileceği bir diğer olumsuz sonuç iyi eğitim almış tecrübeli etkin kùltür yöneticileri-uygulayıcılar ya da sanatçıları kamu sektöründen uzaklaşmalarıdır. Örneğin, birçok devlet tiyatrosu sanatçısı teşkilat kùltürünün sınırını kolayca geçerek bugün halk sahnelerinde oynarken yarın reklam veya televizyon dizilerinde yer alacak. Sponsorluk yoluyla desteklenen işletmelere ya da sergi, festival gibi geçici projelerle uğraşacakları üçüncü sektörlere kayacaklar. Sonuç olarak, devletin sunmak zorunda olduğu kamusal sanat mecrası adına büyük bir kayıp yaşanacaktır. Bunları önlemek için yönetim ve kùltür politikası anlayışında aşağıda örnekleri verilen bir dizi önlem alma yoluna gidilebilir.

1. Kùltür alışanlarının kùltür yöneticiliği konusunda eğitilmesi.
2. Kùltür alanında Kamu kaynaklarının belediyeye aktarılması. Her yıl mali bütçede kùltür müdürlüklerine ve il özel idarelerine ayrılan fondan belediyelere her birine kendi ölçeğinde ödenek çıkarılması
3. Mevcut kamu binalarının kùltürel işlevinin muhafaza edilmesi.
4. Kamu sektöründe beyin göçünün yaşanmasını engellemekle yetinmeyip yaratıcı insanları kamu kurumlarına çekilmesi
5. Sanatçılara ulaşım desteği ve vize ayrıcalığı tanınarak seyahat kolaylığı sağlanmalı.

Kalkınma hedeflerine tam olarak ulaşılabilmesi, kalkınmanın sürdürülebilir olması ve refahın yaygınlaştırılması, insanların buldukları mekanlarda yaşam kalitesinin ve yaşanabilirlik standartlarının çevreye duyarlı bir şekilde yükseltilmesi halinde mümkün olacaktır. Bu çerçevede, şehirlerin ve kırsal alanların kendine özđü koşul ve niteliklerine göre, daha iyi iş fırsatlarını ve yaşam ortamlarını sunabilir hale gelmesi Onuncu Kalkınma Planının temel amaçları arasındadır. Bu doğrultuda, ÷lke genelinde sosyo-ekonomik uyumun güçlendirilmesi ve topyekùn kalkınmanın sağlanması için bölgesel gelişmişlik farkları azaltılacak, bölge ve şehirlerin potansiyelleri değerlendirilerek ve ekonomik tabanları genişletilerek rekabet güçleri geliştirilecektir. Yerleřimlerde temel yaşam kalitesi standartları

oluřturulacak, dűřűk gelirli bűlge ve řehirler bařta olmak űzere ulařtırma, lojistik ve iletiřim altyapısı iyileřtirilerek piyasalara ve kamu hizmetlerine eriřim kolaylařtırılacaktır. Geliřmiř bűlge ve řehirlerin kűresel ekonomiyle bűtűnleřmesi gűçlendirilecektir.

Çalıřmanın en űnemli katkı deęerinin űnerilen modelin hűkűmet ve kalkınma planlarının hepsinde vurgulanan ve 10. Kalkınma planının 126 maddesinde bir kere daha dile getirilen hassasiyetlerin hepsine cevap vermeye çalıřan bir dűzenleme olduęunun altını çizmek gerekir.

KAYNAKLAR

- Ada, S. (Ed.). (2011) Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikaları Raporu.
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Ada, S. & İnce, H. A. (2009). Türkiye’de Kültür Politikalarına Giriş. İstanbul :
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Aksoy, A. & Enlil, Z. (2011). İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri
2010. İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı
(2008). 9 Şubat 2014 <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42260&l=1>
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Kentleşme Şûrası (2009) Kentlilik Bilinci, Kültür ve
Eğitim Komisyonu Raporu. Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Strateji
Geliştirme Başkanlığı Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
- Çelik, Ş. A. (2011). Kültür Endüstrisi: Üç Yanlış Bir Doğru. İstanbul: Literatür
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Kültür
Özel İhtisas Komisyonu Raporu Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
- Duman, H. (2008) Kültür Stratejileri ve Milli Kültür Politikamız. Ankara:
Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- Egrik, E. B. (ED.). (2006). Türkiye’de Kültür Politikaları. İstanbul : İKSV Yayınları
- Ertürk, E. (2011). Yerel Kültür Politikaları El Kitabı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi
- Evcin, E. (2011). Atatürk’ün Güzel Sanatlara ve Sanatçılara Bakışı. Türk İnkılap
Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 47 içinde (pp. 521-555) Ankara
Üniversitesi
- Güvenç, B. (2002). Kültürün Abc’si. 2. bs. İstanbul: YKY
- Güvenç, B. (1979). İnsan ve Kültür. 3. Bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kongar, E. (1998). Kalkınma Ve Gelişme Stratejilerinde Kültür Politikalarının Yeri: Türkiye Örneği Kültür Girişimi Kültür Politikaları Uluslararası Sempozyumu içinde (pp.56-61) İstanbul. İKSV Yayınları
- Kültür Politikaları Yönetimi (KPY) Yıllık (2012-2013) İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Kültür Politikaları Yönetimi (KPY) Yıllık (2011) İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Kültür Politikaları Yönetimi (KPY) Yıllık (2010) İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Kültür Politikaları Yönetimi (KPY) Yıllık (2009) İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Öndin, N. (2003). Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat 1923- 1950. İstanbul: Kilim Yayınları
- Strom, E. (2003). Cultural policy as development policy: evidence from the United States. *International Journal of Cultural Policy* 9. 3. 247-263.
- Topu, H. (1998a). Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları. İstanbul: Ada Yayın
- Topuz, H (1998b). UNESCO'nun kültür politikaları konferanslarında kültür kimliği. *Adam Sanat* (155): 23-26
- Topuz, H. (2006). Stockholm Kültür Politikaları Konferansının Değerlendirilmesi. Türkiye'de Kültür Politikaları içinde (pp. 29-34). İstanbul: İKSV
- Uluşkan, S. B. (2010). Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi
- Ünsal, D. (2011). İstanbul Kültür ve Sanat Sektörü. İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Wu, C. (2005). Kültürün Özelleştirilmesi. İstanbul: İletişim Yayınları
- Yılmaer, H. (1966). Atatürk ve Opera. İstanbul Operası Sanat Dergisi içinde (pp.5-8) İstanbul: Baha Matbaa
- Yılmaz, B. (2009). Türkiye'de Kültür Politikası ve kütüphane: 1980 sonrası durum. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi Yayınları